

מאת ר. סימון

תעה

שמות כז תצוה

אונקלוס

7 ← ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית וך פתית

ב זאת הפקד ית בני ישראל ויכבון דך משקא ויחא דכיא כתישא פאנהרא פאדקא

לקט בהיר

רש"י

מ דאין לפרש דן בלי הערובת שמן ממין אחר רק שמן זית, שזה פשוט הוא מאומרו שמן זית, ודאי שפירושו בלי פסולת דהיינו בלי שמרים, ועדיין אינו מספיק שאין לדבר זה שיעור, ולעשותו דן בהיר ולגולל כמים אי אפשר, אלא ודאי לא עלך המלאכה לגמור, אלא התורה הקפידה שחששו בלאופן שיהיה דן, וגם אמר הכתוב "כחית", שגאופן זה שיהיה כחית ולא טמון יהיה השמן דן א"כ מה זה שאמר

(כ) ואתה תצוה, דן. בלי שמרים, כמו ששנינו במנחות (פ"ו) מנגררו בראש הזית וכו' (ח"כ כ"ד ב): בתית, הזיתים היב כותש במכתשת, ואינו עושה בריחים כדי שלא יהיו* זו שמרים, ואחר שהאילן עפה ראשונה מכניסין לריחים ועוהוק, והשמן השני פסול למנורה וכשר למנחות, שאמר כחית (למאור"ט) עייני נחמתי - יח - יח

מקודם "דן", אלא ודאי שב' דברים זה הכתוב שהיה בעלמו יהיה דן וגם מעשיו יהיה דן, והיכי דמי, כמו ששנינו מנגררו פי' יטול גרגרים אחדים אחת מכלן ומאן מראש האילן מקום שהשמש שלט בו היטב, וזיתים אלו יהיו שמנס דן, וגם בזיתים הללו יהיו מעשיו מיוחדים לזכות, שלא יטעו אלא כמשו, וגם אחר הכתיבה לא יטול אלא טפה ראשונה (ג"א): (מא) ומינה למאור אך למורה, שהלא כחייב להעלות נר חמדי, אלא למעטוי בא, דוקא למאור חייב בכחית ופסול בטמון, אבל למנחות כשר אף שמן השני והשלישי, ומיעוט זה לא בא לפסול שמן הראשון למנחות, הגם שיש סברה שגם לפסול לפי ששמן הראשון אין בו טעם ממיקות כמו בשני, מ"ל להלן (כ"ט מ') ועשרין סולת גולל בשמן כחית, למדנו שכשר

אור החיים

כ. ואתה תצוה. לריך לדעת למכ הולךך לומר ואחכה אחר שעמו היב מדבר, עוד למכ אמר תצוה ולא זו, עוד למכ אמר לשון ליוי. ורבותיו ז"ל אמרו בזה דרשות מהם אמרו (תו"כ ס"פ אמור) אין זו אלא זירוז לגד שיש חסרון כים, ואולי כי לגד שהדבר אינו מן המוסר ללוות ה' שידליקו נרות צבית ה' אשר ממנו תלל אורה, אשר על כן אמר למשה כי מזה זו לא יאמרנה לישראל על פי ה' אלא הוא יורה פירוש מפי עלמו שינהגו כבוד זה"ה) להביא שמן להדליק, ולזה אמר ואחכה, פירוש מלבד מה שלוייתך הוסף אחכה ללוותה על זה"ה. ודקדק לומר תצוה ולא תדבר להדיק דבריו חלה שזירוס הוא על הדבר שאם אמר תדבר יהיה הנשמע כי ידבר דברי ה' כסדר הרגיל לדבר מצלי אורך הזירה, ולזה לא אמר לו שאז יהיה נשמע שיאמר כי ה' אמר אליו ללוות אלה תצוה פירוש

אור בהיר

א) שדריך זה כשיעשו מעמלן הוא דרך כבוד, מה שאין כן שהוא ב"ה יורה נראה שלאור הוא לריך חם ושלום. ב) ומיושב גם כן חוספת וא"ו, שמוך מהמנה שצריך להדליק לריך גם כן שאתה תצוה. ג) שהינת תצוה בעלמו פירושו אחת זו, ומאחר שכל פירושו אחת בעמלן זו. ד) שאיש מוכן לבאורה, כי לא אליו אל משה לקחו. ה) ופירושו הם יהיו העושים ואשה מהיה המלוה. ו) שחית זו יאמר על פרטות ענין א', ומינת תצוה יאמר על חמדות הני. ז) ופירוש הכתוב, הבהן יהיה כהן ואחכה מהיה

שמות כז תצוה

אור החיים

R. Simon תעו

1

י"ג) וילוכו ה' לנגיד וגו'. והגם שבארץ מנרים אמר הכתוב (לעיל ו' י"ג) ויזום אל בני ישראל ופירשנו שם שעשאה מושלים בעם כאן יחד משה למלכות ישראל ואחכה כהן. ואולי כי לזה נכתוב מה שאמר הכתוב (לעיל ו' ט') ואחכה תצוה לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, ממלכת חוזר אל משה, כהנים אהרן ובניו, וגוי קדוש אלו הלויים. ואולי שירמוז בואמרו תצוה על דרך אומרים ז"ל (זכר ח"א פ"ג) כי כל תלמיד חכם יש לו יולוז נמשמת משה, ולזה רבותיו ז"ל (סוכה ל"ט). היו קוראים זה לזה משה כי הוא זה המדבר בצחינת נפש הלבומדת תורה, והוא אומרו ואחכה תצוה על דרך אומרו (תהלים ל"א) כי מלאכיו יורו לך שהוא לשון לוותה ליוי לאיש ישראל הנכבדים"ה), וכבר ידעת כי אין חשיבות אלא בצמלעות עסק התורה. וזכר ה' לרמוז רמז זה צמלות שמן כי הוא צחינת התורה שהוא אור העולם. ועיין בפסוק שאחר זה:

ויקחו אליך. טעם אומרו אליך"ה) והצבאר על דרך מה שאמרו במסכת שבת דף כ"ב וזה לשונם מחוץ לפרוכה העדות עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל מאי עדות אמר רב זה נר המערבי וכו' עד כאן, והנה אמרו ז"ל (שמו"ר כ"ב) ליזני הדור היו מתלוליים על משה לומר אפשר שהשכינה שורה על מעשה של משה וכו' עד כאן. הרי כי לא היו מלדיקים אפילו מישראל שהשרה שכינה במשכן וכפי זה הגם ששרחה שכינה ביום א' בניסן עם כל זה אין זה סימן לחמדות שהקבע השכינה מקומה במשכן אבל בנס נר המערבי הוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, והוא מאמר ה' ויקחו אליך פירוש אליך נוגע בדבר כי צוה התחזק נביאתך שיכירו וילדיקו נביאתך שהשכינה השרה בחוכם כשיראו נס שיעשה בשמן המנורה. ואולי כי

אור בהיר

מלך. ח) כי חיתת בני ישראל מדריגה גדולה יגיד. ט) וכי למשה היה, הלא לכבוד הקדוש ברוך הוא ולמקדשו היו לוקחים. י) פירוש אחר כל מעשה המשכן שסידר בפרשת חרותה אמר ואחכה תצוה אח כל אשר אמרתי לך באין מיושב שיתלולו ממך, שהלא ויקחו אליך לחזק נביאתך. יא) וכדרך שפירשנו למעלה לשון ליוי וזוהא. יב) פירוש להעמידו על מכוט. יג) זה השכינה הקדושה, כי עמו אנכי בצרה כביכול.

לזה נכתוב בואמרו ואחכה תצוה) לומר שלא יחוש שלא יאמנו דבריו להיות הדבר תמוה שידור אל עליון בתחתונים וכמו שכן היה ואם האמר ומיין ילדיקו ויקחו אליך פירוש דבר זה יש לך חיזוק והבדקת הדברים כזכר. ובדרך רמז יתבאר הכתוב על דרך מאמר הובא בספר זוהר חדש (בראשית ח') כי ד' גלויות של ישראל כל אחד מהם נגאלו ממנו בזכות אחד, גלות הראשון נגאלו בזכות אברהם אבינו עליו השלום, ג' נגאלו בזכות יצחק, ג' בזכות יעקב, הד' גלויות משה וזה נחארך בגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות אין משה חפץ לגאל עם בעלנים מן התורה. וזה הוא שרמז הכתוב כאן בואמרו ואחכה תצוה אח בני ישראל על דרך (תהלים ל"א) כי מלאכיו יורו"ה), או על דרך אומרים ז"ל אין זו אלא מלכות כי הוא ימלוך עלינו לעתיד ותנאי הוא הדבר שיעסקו ישראל בתורה. וזה הוא אומרו ויקחו אליך שמן זית דן ירמז אל התורה שנמשלה לשמן מה השמן מאיר לעולם כך התורה והם דברי הוזהר שכחצנו בסמוך, ודקדק לומר דן שצריכים לעסוק בתורה לשמה בלי שמרים שהם לקחת חו"ש או להאגדל וכדומה אלה הם שמרים, ואמר עוד כחית פירוש שצריכין לעסוק בתורה ולכתה גופם וכחם על דרך אומרו (במדבר י"ט י"ד) זאת התורה אדם כי ימות (ברכות ס"ג): וכבר כתבתי ענין זה בחפצי (חפץ ה' דף כ"ח) בענין המימינים זה יעוין שם. ואומרו למאור תהפוש גם כן כפי דרכינו כי בזמן הגלות נחשך מאור הלבנה שנקראת המאור הקטן ונפרד אלוף ממנה ושפחה תירש בצירחה, ולזה יזו כי יכוין בשמן זית להאיר למאור וליחדו במכו"ה). גם יכוין אל המאור הגדול"ה), כי כבר ידעת מאמרם ז"ל (מגילה כ"ט). בפסוק (דברים ל' ג') ושכ ה' ממה שלא אמר והשיב, גם מאמרם ז"ל (תענית ה').

למאור להעלות נר תמיד: כא באהל מועד מהויז לפרכת אשר עליהעלת יערך אתו אהרן ובניו מערב ערב בקר

לקט בהיר

הוא אלה שאינו נריך (רא"ם): מב) מדכחיז להעלות ולא להדליק או להאיר שמע מינה שהמדיק נריך להשהות את אש המדליק אלא הפטילות עד שנאחז האור בפטילה יפה וכבר מושך את השמן והשלהבת עולה ועומד בגבהו ככל הנור, ובגמ' מסיים ולא שהאש עולה ע"י דבר אחר, ופי' רש"י ולא שהאש נריכה מיקון והטעם עכ"ל. מג) ר"ל אין חיבת תמיד קשורה לחיבת נר, ולא טענה לומר שהכחוש קורא למטורה נר תמיד, שהלא אינו נר תמיד שאינו דולק תמיד רק בלילה, אלא להעלות נר מקושרים ביחד, וחיבת תמיד שייך על להעלות, וכאלו אמר להעלות תמיד את הנר, כלומר בני יקחו אהך שמן כדי שיהיה לך להעלות תמיד

רש"י

ולא כחית למנחות: להעלות נר תמיד. מדליק^{מב} עד שהאש שלהבת עולה מאליה (ח"כ ע"ס - שנת כ"ח): תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד^{מג}, כמו שאחבה אומר (במד' כ"ח ו') עולת תמיד ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר (ויק' ו' י"ג) תמיד, ואינה אלא מחליחה בצקר ומחליחה בערב, אבל תמיד האומר בלחם הפנים (כ"ה ו') משבת לשבת הוא: (כח) מערב ערב בקר. תן לה מנחה שהאש דולקת מערב ועד בקר^{מד}, ושיעורו חכמים (מנחות פ"ט.) חלי לוג ללילי* עבת הארוכות^{מה}, וכן לכל הלילות, ואם יתקרי' אין

שינוי וסחאמת - תקופת

את נרות המטורה, ופירושו תמיד בכל לילה ולילה (והטעמים מעידים על זה כי דיוע שמרבה מקשר את החיבה לשלחרוי וטעמה מפסיק את החיבה מלאחריו, וכן כפי' אמור אלא המטורה כתיב שם ג' פעמים חיבת תמיד וכל פעם הוא באופן זה), ומביא ראיה מקרבן התמיד, שהגם שנאמר עולת תמיד בהכרת שאין פירושו שיהיה תמיד ויעלה תמיד וישרף תמיד, אלא שיקריבנו תמיד ב' פעמים בכל יום, וכן כתיב בהן גדול, משא"כ לחם הפנים יכולים את לומר שפירושו שהוא מונח תמיד על השלחן בלי הפסק, ואין תמיד האמור שם שייך על ונחת על השלחן, אלא מקושר הוא לחיבת. לפני, כלומר מונח לפני תמיד (וגם הטעם מוכיח כן), וכל זה דוקא בפסוק שזפי' תרומה (כ"ה ו') אבל כפי' אמור (כ"ד ח') דכתיב יערכנו לפני ה' תמיד, הוא ממש כמו במטורה שפירושו יערכנו תמיד וקאי אהערכו שהוא תמיד תמיד ממש והוא נר המעריב שאם בא והרמב"ן ז"ל בא בטענה שמדרש רבותיו אינו כן, אלא אמרו בפרי ופי' אמר תמיד תמיד ממש וזהו נר המעריב מוכיח כן), בשמריה ומלאו כבה מדליקו ע"כ, וכבר ענה עליו הרא"ם ז"ל וממנו אין לגרוע ועליו אין להוסיף כי כל דבריו אמת ודק, עיין שם באריכות, ותוכן דבריו, שכבוד ופשוט הוא שלא רק שאין דברים אלו פשוטו של מקרא, אלא אפילו ע"פ דרוש אינו ילפוחא גמירי אלא אסמכתא בעלמא (וגם רש"י בעצמו מביא דרוש זה כפי' אמור, ויאל להם לרו"ל הדרוש מיתורא דחיבת תמיד, כי בשלמא תמיד האמור בשלחן בא לומר שיהיה ממש תמיד שאפילו רגע לא יעמוד השלחן בלי לחם, לזה אמרו שהכחוש רומז שגם במטורה יש תמיד בלי הפסק - ג"א), שהלא נחתו בו שמן כמדת חזרותיה ועד ימי שמעון הדליק היה דולק מעת לעת ע"פ נב, ואם הוא ילפוחא גמירא היאך עשו זאת למסמן על הנס הלא חיוב יש להיות דולק תמיד, ועוד ראיות ברורות מן הכתוב ומתגמ' דשלהי תגיגה, וגם הרמב"ם והסמ"ג כתבו בהדיא מנחת עשה להדליק הנרות, בכל יום" שנאמר להעלות נר, תמיד עיי"ש: (מד) כי פשוט הוא שאין פירושו שיהיה הכהן עומד עליו כל הלילה ויעסוק בעריכתו, אלא ודאי כאילו אמר יערוך אותו שיהיה מערב עד בוקר (רא"ם): (מה) וקושר ריבוי שהפטילות היו שוים בכל פעם, (ובמנחות הביא רש"י גם כפרת האחרת), והקב"ל קן נוחת, שאם הם דקים השלהבת שלהם קטנה ואין זה פלא והדר, וכן אם הם עבים מעלים עשן ואין דליקתן יפה, ולזה היו נריכים חז"ל לשער השיעור בשמן ולא בפמילים (ג"א): (מו) פי'

אור החיים

בפסוק ולא אצוה צעיר והבן, ואומרו להעלות וגו' עוד לומר למאור להעלות נר תמיד כי המאור עולה תמיד ותמיד זה אין לו שיעור ולא תשוב גדול הוא יעלה הכר תמיד על דרך אומרו (ישעי' לדאבב עוד והיה לה' לאור עולם, ואולי שכוין ס"ב) נשבע ה' וגו' אם אהן את דגך והיית רק

עך צפרא קדם יי קים עי'ם קרריהון מן בני ישראל: א ואת קרב קוחד ית אהרן אחיך וית בגוהי עמה מגו בני ישראל

רש"י

כך כלום: (א) ואתה הקרב אליך. לאחר שהגמור מלאכת המוסק:

לקט בהיר

בלילי סיון ותמוז, ולקחו עד אמצע היום מה צק (רא"ם), אבל במנחות נרש"י איתא ומה שנשמיר בצקר זורק לחוץ, וברש"י שם כ"י איתא כמו שכתב הרא"ם, ואינו רואה שום סמירה, דמה שאמרו יהא דולק הוא עד זמן ההטבה הגם שהוא בחוץ היום, ואם בא להטיב את הגרות ועדיין דולקים זורקן לחוץ (ב"ב): (א) ולא עמה, שקריבה זו הוא להנטיבם הנגדים ולחמם בעצרות המשכן (שאל"כ להיך יקרבו), אלא

אור החיים

למעלה:

כא. מאת בני ישראל. יחבאר על דרך מה שאמרו בחוספחה דשקלים (פ"ב) כל קרבנות הכבוד שנתנדבו מעטמן כשרים ובלבד שימסרום לזכור עד כאן לשונם, והוא מה שאמר הכהן מאת בני ישראל פירוש כי שמן זה קרבן לזכור ולזה לו יהיה שיתנדבו יחיד לריך שימסרום לזכור והכיב הבאחו למשכן מאת בני ישראל. כא. ואתה הקרב אליך. טעם אומרו ואתה, גם אמר לשון הקרבנה^כ, גם אמר חיבת אליך^כ. יחבאר על דרך אומרם ז"ל (שמו"ר ג') כי הכהונה למשה היתה למנה אלא לז' שמאן ללכת בדבר ה' אחר כמה פעמים חרה ה' בו והסירו מגבורת הכהונה באומרו (לעיל ד' י"ד) הלא אהרן אחיך הלוי פירוש שכיב לוי ועכשוו נעשה כהן עד כאן. לזה אמר לו נשעת מעשה ואתה פירוש לא לז' שאני מןך לבד אלא גם אתה מןך עומך הקרב את אהרן במקומך^כ) ותעשה הדבר כאילו אתה חפץ בו כי זה לך במקום קרבן לכפרה על אשר העזת פיך לפני ה', ואומרו אליך לכפרתך^כ) בצקריב את אהרן ויהן לו גדולתו אין לך קרבן גדול מזה. עוד ירמוז

אור בהיר

י"ד) הלא כבר אמר בני ישראל ויקחו. (טו) ולא אמר את המנחה או אל העבודה. י"ו) זה יהיה פירוש חיבת הקרב. כלומר, במקום קרוב שאתה בו. י"ח) כלומר, לטובתך. כלומר לך לך. י"ט) כאילו אמר הקרב עומך לעומך. כ) שכלאורה למה להקדמה הזאת, הלא מנה וסוף כל הצדדים בפרטות, ומה גם שחזר ועשה

סדר ואתה תצוה

7 ← כז. (כ) אמר הכתוב בקאן ואתה תצוה, בעבור שאמר במושגן תמיד: ועשית, והוא בצווי, אמר בקאן: ואתה בעצמך תצוה להם שיקחו אליך את שמן המאור, כי אין להם דרך לעשות אותו במקדש רק אם היה אצלם משמרת. והנשיאים הביאורו (להלן לה בדיחה). ומעם אליך, שיביאורו לפניו והוא יראנו אם הוא יד וכתית בראוי, וכן: צו את בני ישראל ויקחו אליך (ויקרא כד ב). ומעם מאת בני ישראל, שיקחו אליך השמן מאת בני ישראל מאת אשר ימצא בדם, כמו שאמר: מאת כל איש אשר ירבונו לבו (לעיל כה ב). וכן אמר: ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך (להלן כה א), כי אתה בעצמך תקראם ותבשרם במעלה הזאת.

טוב ירושלים

ואתה בעצמך תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וכתית וגו' כדי שתברוק אותו אם הוא אכן זך וכתית, מאת בני ישראל, ממי שנמצא בידו.

כז. (כ) מה שהפסוק אומר כאן ואתה תצוה*, מפני שאמר אצל צווי המשכן כל פעם: ועשית, והכונה שיעשה ע"י צווי*, לכן אמר כאן: ואתה בעצמך תצוה להם שיקחו אליך את שמן המאור*.

ומה שאמר ויקחו*, מפני שלא היתה להם אפשרות לעשות שמן במדבר, והיו יכולים להביאו רק אם היה שמור אצלם. והנשיאים הביאורו*.

והפירוש של אליך הוא, שיביאורו לפניו והוא יראהו אם הוא זך וכתית כראוי*. וזהו גם הפירוש של: צו את בני ישראל ויקחו אליך* שמן זית זך (ויקרא כד ב).

והפירוש של מאת בני ישראל הוא, שיקחו את השמן מאת בני ישראל*, כלומר מאת אלה שנמצא בדם, והמוכן הוא כמו: מאת כל איש אשר ירבונו לבו (לעיל כה ב).

וכך הוא גם הפירוש של: ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו (להלן כה א), שאתה בעצמך תקרא להם ותבשר להם אודות מעלה זו.

פני ירושלים

(כ) ואתה תצוה, ולא "צו את בני ישראל", כמו שאומר בכל מקום.

ע"י צווי, שיצוה שיעשו, לא שיעשה בעצמו.

את שמן המאור, אולי הטעם כדי להראות בזה לישראל את חביבותו וחשיבותו.

ויקחו, ולא "יעשו", כמו שאמר כל פעם אצל המשכן וכליו.

והנשיאים הביאורו, כמסופר להלן (לה כד-כח): והנשיאים הביאו את אבני השם וגו' ואת השמן למאור ולשמן המשחה. ודלא כהדאב"ע שכתב שהנשיאים הביאו את שמן המשחה, ושמן המאור היה חייב הציבור. ונצ"ב איך הוא מפרש את הפסוק.

כראוי, אולי הטעם ג"כ כנ"ל כדי להראות לישראל "ויקחו אליך".

ועשית להם בגדי קדש (שם כה פסוק ב), בצווי לחכמים העושים במלאכה, בדרך כלל מלאכת התבנית.

וכן: ואתה תדבר אל כל חכמי לב (להלן כה ג), שידבר עמהם הוא עצמו כי הוא יביר את חכמתם וידע המלאכה הראויה להפסוק לכל אחד מהם. ובעבור שאמר: ואתה הקרב ועשית, הדרך לפרש: ואתה תדבר אל כל חכמי לב, כי בצווי יעשו הבגדים כשאר המלאכה אשר יאמר בה: ראה קראתי בשם בצלאל וגו' (להלן לא ב).

להעלות נר תמיד. כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר: עלת תמיד (במדבר כה ו), ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר: תמיד (ויקרא י ג), ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים (לעיל כה ל) הוא משבת לשבת. לשון רש"י.

ויקדש רבותינו אינו קד, אלא קד שנו בספרי (ריש בהעלתך): יאירו שבעת הנרות (במדבר ח ב), שומע אני שיהיו דולקין לעולם, תלמוד לומר מערב עד בקר (ויקרא כד ג). אי מערב עד בקר, וכול יהיו דולקים מערב עד בקר ויכבס, תלמוד לומר יאירו שבעת הנרות, הא כיצד, יאירו שבעת הנרות מערב עד בקר. לפני ה' תמיד (שם), שהיא נר מערבי דולק תדיר, שממנו מדליקין את המנורה בין הערבים.

טוב ירושלים

והפירוש של: ועשית להם בגדי קדש (שם כה ב) הוא: ועשית להם ע"י שתצוה לחכמים העושים במלאכה, כדרך כל מלאכת המשכן*.

וכן: ואתה תדבר אל כל חכמי לב (שם כה ג) פירושו שידבר עמהם הוא עצמו, כי הוא מכיר את חכמתם ויודע את המלאכה הראויה להמסר לכל אחד מהם*.

ומכיון שאמר: ואתה הקרב אליך ועשית, הוצרך לפרש (כפסוק ג): ואתה תדבר אל כל חכמי לב, שיעשה את הבגדים ע"י צווי, כמו שאר המלאכה שאמר עליה: ראה קראתי בשם בצלאל וגו' (להלן לא ב).

הפירוש של נר תמיד הוא כפשוטו: נר שדולק תמיד, והוא הנר המערבי.

להעלות נר התמיד*. כתב רש"י: כל לילה ולילה קרוי תמיד, כמו שאתה אומר: עולת תמיד (במדבר כה ו) ואינה אלא מיום ליום, וכן במנחת חביתין נאמר תמיד (ויקרא י ג) ואינה אלא מחציתה בבקר ומחציתה בערב, אבל תמיד האמור בלחם הפנים (לעיל כה ל) הוא משבת לשבת. עכ"ל.

אבל הדרש של רבותינו אינו כך, אלא כך שנו בספרי (ריש בהעלתך): יאירו שבעת הנרות (במדבר ח ב) שומע אני שיהיו דולקין לעולם, תלמוד לומר: מערב עד בקר (ויקרא כד ג). אי מערב עד בקר יכול יהיו דולקים מערב עד בקר ויכבס, תלמוד לומר: יאירו שבעת הנרות. הא כיצד יאירו שבעת הנרות, מערב עד בקר. לפני ה' תמיד (שם), שהיא נר מערבי דולק תדיר, שממנו מדליקין את המנורה בין הערבים*.

פני ירושלים

כל מלאכת המשכן. כמו שנאמר בפסוק שאחריו: ואתה תדבר אל כל חכמי לב.

מהם. ואם תשאל, הלא ממה שאמר "ועשית", שפירשו ע"י צווי, כבר ידע שעליו לצוות להם בעצמו. לכן ממשין רבינו שמכיון שאמר: ואתה הקרב אליך ועשית

סד"א שהעשיה תהיה ע"י עצמו, קמ"ל ואתה תדבר שתהיה ע"י צווי.

ואם היה אומר רק "דבר" סד"א שגם הצווי אינו

בין שנברא העולם, נרמז הרמז הגדול הזה, ברזי הסתרים, שנאמר ויאמר אלהי"ם יהי אור ויהי אור, כלומר יהי רז, ורז ואור דבר אחד הוא, וירא אלהי"ם לזה הרז, כי טוב להיות ברז וסוד, כדי שלא יתגלה לשום אדם, שאלמלי יתגלה, כמה פריצים מבני עמנו ילכו לאבדון. על שנהיה ברזא וסוד, הבדיל אלהי"ם בין האור ובין החשך, בין אומתו שהוא האור, ובין האומות שהם החשך, שנאמר (ש"א ג ט) ורשעים בחשך ידמו, ועוד כתיב (ספ"ט טז ה) בחשכה יתהלכו.

וקרא אלהי"ם לאור יום, אמר רבי, זה יום קץ הגאולה, שנאמר (זכריה י ב) הנה יום בא ליהו"ה, זה יום הקץ.

כי יוסי בן חלפתא, הוה יתיב קמיה דרבי יצחק, אמר ליה מידי שמיע

מתוק מדבש

בין שנברא העולם, נרמז הרמז הגדול הזה שקץ המשיח יהיה ברזי הסתרים כלומר נעלם מעין כל חי, שנאמר ויאמר אלהי"ם יהי אור ויהי אור, כלומר כאילו היה כתוב יהי רז, ור"ז ואו"ר דבר אחד הוא שניהם מספרם שוה, ויעור הכתוב וירא אלהי"ם, לזה הרז שהוא קץ המשיח, כי טוב להיות ברז וסוד, כדי שלא יתגלה לשום אדם, שאלמלי יתגלה, כמה פריצים מבני עמנו ילכו לאבדון מחמת אריכת הזמן.

על שנהיה קץ הגאולה ברזא וסוד על ידי זה הבדיל אלהי"ם בין האור ובין החשך היינו בין אומתו שהוא האור שהם עם בני ישראל שהם אור העולם, הם מקיימים ומאירים את העולם, ובין האומות, שהם החשך כי הם מביאים חשך וצער לעולם, כי על ידי שקץ הגאולה סתום סובלים ישראל את הגלות, ואינם מצויים בין האומות, ומביא ראייה שהאומות הם בחינת חשך, שנאמר ורשעים חשך ידמו מפרש מלת ידמו מלשון התדמות, פי' הרשעים דומים לחשך, ועוד כתיב בחשכה יתהלכו שהרי הם דומים לחשך.

וקרא אלהי"ם לאור יום, אמר רבי, זה יום קץ הגאולה ולמד זה בגזרה שוה, שנאמר כאן "יום", ובנבואת הגאולה מצינו שנאמר הנה יום בא ליהו"ה ולפיכך יום הכתוב כאן זה יום הקץ.

כי יוסי בן חלפתא, הוה יתיב קמיה דרבי יצחק היה יושב לפני רבי יצחק, אמר ליה שאל ממנו, מידי שמיע ליה למר האם נשמע למורי טעם על מה

איש את קבורתו, דבר שלא גליתי ולא הראתי, היאך אמרי שטותא ושקריותא קמי קב"ה בהך.

הדא הוא דכתיב (שפ"ה כ"א ה) משא דומה אלי קורא משעיר, אלו ישראל, שקוראין להקב"ה, מעול כבד של בני שעיר, ומאי אמרי, שומר מה מלילה וגו', רצונם לומר, רבונו של עולם אתה הוא שומר ישראל יהו"ה, עד מתי אנו בזה הגלות שדומה ללילה, אמור לנו, מה מלילה, מה תהא מזו הלילה, אימתי תוציאנו ממנה.

בא וראה מאי דכתיב בתריה, אמר שומר אתא בוקר וגם לילה, אמר הקב"ה שהוא שומר ישראל, אתא בקר, הבאתי והוצאתי אתכם מן הגלות, ולא זכיתם להיות כבקר, וגם לילה, הבאתי לכם הלילה, והאפלתי אתכם בכור הגלות הזה שהוא כלילה, אם תבעיון בעיו, אם אתם מבקשים לדעת קץ גאולתכם אימתי תהיה, ואימתי תבואו לארצכם, שובו אתיו, שובו בתשובה ומיד אתיו. כי הא דאמר רבי יהודה, אין קץ הגלות נתלה אלא בתשובה, שנאמר (ספ"ט ט"ז ו) היום אם (דף יב ע"ב) בקולו תשמעו.

מתוק מדבש

דבר שלא גליתי בפירוש, ולא הראתי ברמז, דהיינו את קץ המשיח, היאך אמר שטותא ושקריותא קמי קב"ה בהך איך אומרים בזה שטות ושקר לפני הקב"ה שהם יודעים את קץ המשיח.

הדא הוא דכתיב זהו שכתוב משא דומה אלי קורא משעיר מי הוא הקורא, אלו ישראל, שקוראין להקב"ה, מעול כבד של בני שעיר, ומאי אמרי ומה הם אומרים, שומר מה מלילה וגו', רצונם לומר, רבונו של עולם, אתה הוא שומר ישראל יהו"ה, הנה עד מתי אנו בזה הגלות שדומה ללילה, אמור לנו מה מלילה ר"ל מה תהא מזו הלילה, אימתי תוציאנו ממנה.

בא וראה, מאי דכתיב בתריה מה שכתוב אחריו, אמר שומר אתא בוקר וגם לילה, אמר הקב"ה שהוא שומר ישראל, אתא בקר ר"ל הבאתי והוצאתי אתכם מן הגלות הקודמת, ולא זכיתם להיות כבקר היינו להישאר בכחינת בוקר וגם לילה פירושו הבאתי לכם הלילה שהוא גלות אדום, והאפלתי (נכ"י כ"ג ט"ז) ש"ל (יחזקאל) אתכם בכור הגלות הזה שהוא כלילה שקשה כחשכות הלילה, אם תבעיון בעיו ר"ל אם אתם מבקשים לדעת קץ גאולתכם אימתי תהיה, ואימתי תבואו לארצכם, שובו אתיו ר"ל שובו בתשובה ומיד אתיו, כי הא דאמר כמו שאמר רבי יהודה, אין קץ הגלות נתלה אלא בתשובה, שנאמר היום אם (דף יב ע"ב) בקולו תשמעו.

5

ליה למר, על מה אתאריך יומא דמשיחא מן גלותא דא, אמר ליה לא אתאריך אלא על ביטול אורייתא, דהכי שמענא מרב המנונא סבא תלתא גליות גלו ישראל, וחזרו בזכותהון דתלתא אבות, וגלותא רביעאה בזכותא דמשה יתחזרון.

תא ואחזי לך, דלא אתגלו ישראל אלא על ביטול תורה, שנאמר ^(ויקרא ט י) ויאמר יהו"ה על עזבם את תורת, אמר הקב"ה, בגליות הראשונות, חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב, עכשיו הם חטאו בתורה שנתתי למשה, ונקראת על שמו, שנאמר ^(מלאכי ג כג) זכרו תורת משה עבדי, כד יתובון ויתעסקון בתורתו, בזכות משה אני גואלם.

על כן נאמר בתורה, ^(דברים לג ז) תורה צוה לנו משה, כדי לשמרה ולעסוק בה, ואם לאו, מורשה קהלת יעקב, מורשה, דא מסכנותא הוא,

מתוק מדבש

אתאריך יומא דמשיחא מן גלותא דא למה נתאריך היום של ביאת המשיח מן גלות הזו, אמר ליה רבי יצחק, לא אתאריך אלא על ביטול אורייתא לא נתאריך הגלות אלא על עון ביטול תורה, דהכי שמענא כי כך שמעתי מרב המנונא סבא, שאמר תלתא גליות גלו ישראל שלש גליות גלו ישראל, וחזרו בזכותהון דתלתא אבות וחזרו בזכותם של השלשה אבות, וגלותא רביעאה בזכותא דמשה יתחזרון ומגלות הרביעית יחזרו בזכותו של משה שקיבל תורה מסיני.

תא ואחזי לך בא ואראה לך, דלא אתגלו ישראל אלא על ביטול תורה כי לא גלו ישראל אלא על עון ביטול תורה, שנאמר, ויאמר יהו"ה על עזבם את תורת (כתב הרמ"ז מהגהת כס"י נאן, שפסוק זה נאמר גם על מורק צמ שני, כג"ס מא"י ומ"א דרמז ע"ב), אמר הקב"ה, בגליות הראשונות, חזרו בזכות אברהם יצחק ויעקב, עכשיו הם חטאו בתורה שנתתי למשה שלא עסקו בה כראוי, ונקראת על שמו, שנאמר זכרו תורת משה עבדי, כד יתובין ויתעסקון בתורתו כשישובו ויתעסקו בתורתו, בזכות משה אני גואלם.

כתב האור החיים הק' בריש פ' תצוה, וז"ל לזה נתאריך הגלות כי כל עוד שאין עוסקים בתורה ובמצות, אין משה חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה, עיי"ש.

על כן נאמר בתורה, תורה צוה לנו משה כדי לשמרה ולעסוק בה, ואם לאו ואם לא יעסקו בה ולא ישמרו מצותיה, אז מורשה קהלת יעקב יבא עניות לישראל שהם קהלת יעקב, כי מלת מורשה, דא מסכנותא הוא זו היא עניות

מה דאת אמר (ט"ו ז) יהו"ה מוריש ומעשיר, מלמד דלא אתיא מסכנותא לברתיה דיעקב, אלא על דלא אתעסקו בפיקודין דאורייתא.

כי חזקיה אמר, אנא הוית באתריהון דערביא, וחמית גוברין דהווי מתטמרין ביני טוריא במערתא, ואתו מערב שבת לערב שבת לבתיהון, מרית להון, מה דין דאתון עבדין, אמרו לי, פרישי עלמא אנן, ומתעסקי באורייתא כל יומא ויומא, וזמנין לית אנן אכלין בר מעשבי ברא.

מרית להון, ושאר זמנין במה אתון מתפרנסין, אמרו לי, אנן אשכחן במדברא אעייא דמצמיחין באלוד, ואנן אכלין יתהון, כד נהירא שמענתא, מסגיאות חדותא, משתמטי מינן, ומבשלין להון ואכלינן, ויומא ההוא חשיב לן דהוא יום טוב, ובזמנא דלא צמחי אינון אעייא, אנן אכלין עשבין דמשכחנא, ומבשלין להון ואכלינן.

מתוק מדבש

מה דאת אמר כמו שנאמר יהו"ה מוריש ומעשיר, מלמד דלא אתיא מסכנותא לברתיה דיעקב מלמד שלא באה העניות לבתו של יעקב שהיא סור כנסת ישראל, דא על דלא אתעסקו בפיקודין דאורייתא אלא בשביל שלא עסקו במצות התורה.

כי חזקיה אמר, אנא הוית באתריהון דערביא אני הייתי במקומם של הערביים, וחמית גוברין דהווי מתטמרין ביני טוריא במערתא וראיתי אנשים שהיו מתטמרים במערה בין ההרים, ואתו מערב שבת לערב שבת לבתיהון ובאים לביתם לערב שבת לערב שבת, אמרית להון שאלתי אותם, מה דין דאתון עבדין מה זה אתם עושים כאן, אמרו לי השיבו לי, פרישי עלמא אנן אתנו פרושים מן עסקי תלם, ומתעסקי באורייתא כל יומא ויומא ואנו עוסקים בתורה בכל יום ויום, זמנין לית אנן אכלין בר מעשבי ברא ולפעמים אין אנו אוכלים רק מעשבי השרה.

מרית להון שאלתי אותם, ושאר זמנין במה אתון מתפרנסין ושאר פעמים במה אתם נזונים, אמרו לי השיבו לי, אנן אשכחן במדברא אעייא דמצמיחין באלוד אנו מוצאים במדבר עצים המצמיחים מין פרי הנקרא באלוד, ואנן אכלין להון ואנו אוכלים אותם, כד נהירא לן שמענתא וכשמאידה לנו ההלכה, מסגיאות חדותא מחמת רוב שמחה, משתמטי מינן נשמטים ונפרדים מאתנו כמה חברים, ומבשלין להון ומבשלים אותם הפירות, ואכלינן ואנו אוכלים אותם, ויומא ההוא חשיב לן דהוא יום טוב ויום ההוא שהתבררה לנו ההלכה, נחשב לנו שהוא יום טוב מסגיאות חדותא רשמענתא. ובזמנא דלא צמחי אינון אעייא ובזמן שעצים אלו אינם מצמיחים פירותיהם, אנן אכלין עשבין דמשכחנא אנו אוכלים עשבים אלו שאנו מוצאים, ומבשלין להון ואכלינן ומבשלים אותם ואנו אוכלים אותם.

וכתב צואה במגורה וכן כתמיד צו את בני ישראל (ממנו נמ' ב) לפי ששניהם נהגין בכל יום ויש בהם חסרון כיס לפיכך צריך זירוז (מ"כ למוז' כד' ב) לכן אמר בהם לשון צואה. תצוה. בגימטריא נשים צוה. רמו להדלקת הנר לנשים חובה בשבת.⁴

ונחזור לדברי רבינו. מדידתו לשונו משמע שפירש אליבא דר"ש ומש"כ "לפי ששניהם נהגין בכל יום ויש בהם חסרון כיס" ר"ל משום ששניהם בכל יום לפיכך יש בהם חסרון כיס וצריך זירוז ולכן אמר בהם לשון צואה. ועוד אפ"ל שצירף ב' הדיעות כשיטתו שר"ש להוסיף בא ולא לחלוק, והוא שכתב "שניהם בכל יום", היינו "מיר ולדורות" (ובמש"כ הרשב"ם: אבל כאן שצוה זה לכל הדורות לתת שמן למאור כל שנה ושנה, לכן הוא אומר "ואתה תצוה", שינה הלשון לפי שכל לשון צואה לדורות ומיר. וכה"א בתרי"ב ובספרי כי כל לשון צווי אינו אלא מיר ולדורות עכ"ל זה דלא כמש"כ הרמב"ן שהבאנו לעיל שכאן מירי ברובה לשעה). ועוד נשמע מד' רבינו שמה שצריך צו וזירוז בדבר שנוהג לדורות, היינו משום ששניהם בכל יום ויום יש לחשוש שיהפכו למצוה אגשים מלומרה וכן כתב בס' באר יצחק: ועיקר הזרזו בענין עסק ויקר ובכל מקום שצריך בו זרזו אינו אלא אם הענין הוא ג"כ כתמיד בכל זמן, וא"כ יש לחוש ולדאוג אולי באיזה זמן לא יזרזה המצוה באיזה פרט ויניע מזה קלקל ופגם והפסד. לכן צריך זרזו יתירה עכ"ל.

4. עיין שבת כה, ב. לא, ב. ובפסיקתא פ' אמור: למה נסמכה פרשת הנרות למועדים, ללמדך דברי רבותינו שאמרו הרלקת נר בשבת מצוה. לפיכך נסמכה למצות שבתות ומועדי ה' עכ"ל. אע"פ שמעיקר הדין אין הבלד בין איש לאשה בחובת הדלקת נר בשבת "מ"מ הנשים מזהרות בו יותר כדאייתא כמדרש מפני שכבתה נר של עולם, פירוש גרמה מיחה לאדם הראשון. והרמב"ם ז"ל נחן טעם לדבר מפני שמצויה בבית ועוסקות בצרכי הבית" (טור א"ת ר"ס רס"ג). ועיין להלן לא, יז ר"ה אות. ויל"פ כי רמז רבינו נמשך על מש"כ להלן "נר חמיר בני בשבת". ומכאן הורמז גם להדלקת נר לנשים חובה כשבת (הערות גיט' ד' שמואל יעקובוביץ נ"י). ועיין בשלי"ה מסכת שבת דף צו, ב. ונראה בעיני להרליק הנרות בשמן דווקא ולא כמו שהגו במקצת מקומות להרליק בנרות שעה או חלב, ורמזו לרוב ואתה תצוה ויקחו אליך שמן, תיבת תצוה יתירה כתב בעה"ס בני נשים ואמר ויקחו שמן וכו' עיי"ש שהאר"ן בכיבוד השיטות.

ובתוס' רע"א למשניות שבת פ"ב מ"ז ריק מל' המשנה פרלא וכן מוכח ממש"כ רמ"א ורמ"א כמו רמ"א "בחלה" רצה לרמוז למה דיאיתא בתקו"ז שבעה"פ יתקן את הנרות ואשתו תרליק, משו"ה תני "ובחלה" הנר" שרק ההדלקה עליה משה"כ התקנת הנרות. ועיין שבת כט, א תו"ה רבא בתו"ד ג"ל וכתבם נהגו אנשים להרליק הפחילה ולכבותה כרי שחאה

בפירושו על התורה ח"ל לפי שרצה לצוות על ענין הבגדים לאהרן ומשה עתיר להיות כהן גדול והיה לו עגימת נפש להזכירו אצל הבגדים שהיו ראויים לו ונלקחו ממנו.

3. צו [את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך]. אין צו אלא זירוז מיר ולדורות (ועיין קידושין כט, א) א"ר שמעון ביהור כל מקום שיש חסרון כיס ע"כ. ובספרי נשא (ה, ב): צו [את בני ישראל ויקחו מן המחנה וגו']. הצווי מיר בשעת מעשה ולדורות וכו'. לדורות מנין ח"ל צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וכו' ריב"ב אומר אין צווי בכ"מ אלא זירוז שני (ברבים ג, כח) וצו את יהושע וחזקתו ואמצתו וכו' רשב"י אומר אין צווי בכ"מ אלא חסרון כיס שני צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וכו' צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי (במדבר כה, ב) וכו' ע"כ. וכ"ה בתרי"ב ר"פ צו: אין צו אלא זירוז מיר ולדורות. אמר ר"ש ביהור שיש חסרון כיס. ומובא ברש"י שם. והרמב"ן כתב שם: ומרשו של רבי שמעון אינו על זו הצוה כי כאן אין בו חסרון כיס לבני אהרן המצויים בה וכו' אבל אמר ח"ק אין צו אלא זירוז מיר ולדורות, לומר שהפרשיות שירצה הכתוב לזרז בהם ולומר שיעשה מיר וינהג הדבר לדורות יאמר בהן צו וכו' ובא ר' שמעון לחלוק ולומר שפעמים יבא לשון הזה כדבר שאינו מיר ולדורות בעבור שיש בו חסרון כיס, כגון הצוה האמורה בשמן המאור וכגון שאמר הכתוב (במדבר לה, ב) צו את בני ישראל ונתנו ללוים ערים לשבת וכו' עיי"ש. וכבר הקשו על הרמב"ן ממש"כ להלן בפ' אמור (כו, ב) שפרשת ואתה תצוה מירי בשמן זית שהביאו בנדבת המשכן כמרי"כ (שמות לה, כז-כח) והנשיאים הביאו וגו' ואת השמן למאור וכו' ועכשו כלה השמן שהוא שהביאו הנשיאים נדבה, וצוה שיקחו בני ישראל משל צבור לדורותם שמן זית זך כתיב כשמן הראשון וכו' עכ"ל. וכ"כ בפ' בהעלותך (ה, ב) בתו"ד: ואחר כן הוסיף וצוה מיר ולדורות צו את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך עכ"ל וזייתא כתב כאן (בפ' צו) שהצוה בשמן המאור לא היה מיר ולדורות. ועיין בצדה לדרך ובכור זהב ובאיכות דברים בר"מ. וכן קשה מקרבן תמיד שגי"כ מהג מיר ולדורות והביאו ר"ש ככלל הפסוקים שנאמר בהם "צו", בגלל שיש בהם חסרון כיס. ואולי כוונת הרמב"ן לפי תצוה שלא היה לדורות כמש"כ בפ' אמור וכן מוכח ממש"כ רמ"א ורמ"א את בני ישראל ונתנו ללוים וגו' ערים לשבת" שלא נהג מיר כי אם בבואם לארץ. ובספרי כלל גם פסוקים שנאמר בהם "צו" אע"פ שהגו מיר ולדורות, לומר שהטעם שכתוב בהם "צו" הוא משום שיש בהם חסרון כיס.

שמים על ההר והראך שהוא לכבוד מושל בעליונים ובתחתונים (ממלאה ימרו יט' כ) 43. נבויב לחת תעשה אתו פאָשר הרָאָה אַתָּךְ פֶּהָר פֶּן יַעֲשׂוּ: נבויב לחת תעשה אתו. נבויב עולה ס'. שעד ס' אמות יכולים להוסיף על המזבח (ומים קפ).

י' אַרְךָ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאֵמָה וְרֹחַב הַחֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁוֹר וְאַרְבָּנֵיהֶם נְחֹשֶׁת: ארך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים. פירוש חלק אחד מחמשים שבהר הבית⁴⁴, כדפרשית לעיל⁴⁵.

תצוה

כ וְאֵתָּה תִּצְוֶה | אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זֵית זָךְ פְּתִית לְמֵאֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:

ואתה תצוה. לא הזכיר משה בזה הסדר, מה שאין כן בכל החומש, שמשעה שנוגד משה אין סדר שלא הזכיר בה. והטעם משום שאמר מחני נא מספרך אשר כתבת (להלן לז לג) (וכו' פתח רמז). וקוללת חכם אפילו על תנאי באה (מכילתא), ונתקיים בזה. *ועוד דרו הפרשה מדברת בטכסיסי כהונה וממשה היתה הכהונה הגדולה לצאת, אלא על ידי שסירב לילך בשליחות המקום נטלה ממנו ונתנה לאהרן (ומים קפ). לכן לא נזכר שמו של משה בפרשה זו מפני עגמת נפשו⁴⁶.

43. וברש"י שם.
44. וכ"כ בפ' הרא"ש מידות פ"ב מ"א: רמז לדבר ממ"כ אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים, שאין ח"ל בחמשים, מלמד שבחצר המשכן א' מחלק חמשים מהר הבית.
45. כה ב' ד"ה ויקחו לי תרומה ועיי"ש שם הערה 3.
1. תלח אינך גרמין ביש לגרמייהו וכו'. מאן לן רב משה דאמר ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, ואמר לצורך ואע"ג רקב"ה עבד רעותיה, עם כל דא לא אשתויב מעונשא והא אתמר דלא ארכי בפרשה ואתה תצוה ואיתחמי מתמן, ובפ"ה הרא"ש ערה: תמצא בכל הסדרים אשר בתורה משנוגד משה עד משנה תורה שהוא נזכר מלבד זה הסדר ותימא הוא. ושמעתי מפי הר"ר דן אשכנזי ז"ל לפי שמשעה אמר לפני הקב"ה על מחילת העגל דבר רע ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, וארז"ל קללת חכם אפילו על תנאי היא באה, אמר הקב"ה אעשה לך לפני משורת הדין, אמתה אותך מן הספר אשר כתבתי כלומר מ"י ואתה תצוה שכתבתי לפני כי תשא זו היא הקללה שעשתה ורשם שלא נקרא שם

שמו ובשבל כך לא נזכר משה בזה הסדר ע"כ. ורמז לכן "מחני נא מספרך אשר כתבת", אשר בגימטריא "תצוה" דיינו מחני נא מ"י תצוה. וכבר העירו דגם בפרשיות עקב ראה ושופטים לא נזכר שמו של משה רבינו. ומ"ל הרא"ש שהבאתי לעיל ("משנוגד משה עד משנה תורה") נראה דאין משנה תורה ככלל זה, ורשם הוא מרבך בעור, וכוונת רבינו שהקב"ה דברו אליו אמר "אתה", ולא קרא "משה". ועיין בס' עישור כבורים שהאר"ן בה. ומש"כ שם "ידה ידועה" רמעהש עגל היה קורם ציווי מלאכה המשכן כמ"ש רש"י בפ"י כי תשא על פסוק ויתן אל משה ככלותו (לא, יח) ונראה דא"צ לזה. ומה עוד שרבינו בפ"י עה"ת אויל בשיטת הרמב"ן שהציווי על עשיית המשכן ה"י בעלי"ה ראשונה, עיי"ש ר"פ ויקהל ובמפרשי רש"י, והג' ר' שאול קאצנעלבונג זצ"ל מוילנא כתב בהגהותיו לברכות לב, א רמ"מ נרמז שמו בסוכו הפסוקים של פ' תצוה שהוא ק"א כמספר העגלם של משה שהוא (מ"ם) ש(י)ן ה(א).
2. כ"ה בכתי"ב פ"פ. וכן כתב רבינו טעם זה

תקרא ואנכי אנך למעשה ידיך תכסוף²⁹, אתה סובל את כל העולם כולה שנאמר: אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט³⁰, ואתה מצוה לבני קהת להיות נושאים ארון כבוד על הכתף, שנאמר: ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו³¹, אתה זן את כל העולם אותה מצוה: את קרבני לחמי³², אתה מאיר לכל העולם ואתה מצוה להעלות נר תמיד, הוי אומר: למעשה ידיך תכסוף. ואמר הקב"ה³³: לא שאני צריך לאור בשד ודם, שבאורי אני מאיר לכל העולם, אלא כדי להעלות אתכם ולזכות אתכם. ועוד שם³⁴: אמר רבי מאיר אמר הקב"ה חביבני עלי נרות שאהרן מדליק מן המאורות שקבעתי בשמים, למה, שבשעה שהקריבו הנשיאים תנוכת המזבח ולא הקריב שבט לוי היה גפשו של אהרן עגומה, אל הקב"ה: כל השבטים הקריבו תנוכה אחת ואתה לבדך תעשה תנוכה לעצמך, הוא שכתוב: תאות ענוים³⁵ שמעת ה', וזהו שכתוב: מחוץ לפדוכת וגו' יערוך אותו אהרן ובניו, עד כאן, ויהיה דמו לתנוכה של נרות חשמונאי³⁶, ואם כן כשאמר, יערוך אותו אהרן ובניו ירמוז לשעה ולדורות.

כח (ב) לכבוד ולתפארת. על דרך הפשט³⁷ שיתכבד ויתפאר בהם, ולפי שהכהן הגדול מלאך ה' צבאות אצל היחידים³⁸ בענין העבודה, יצוה עתה להלבישו בגדי מלכות ולהיותו מלך נכבד ומפואר אצל ההמון, ואז יהיה שלם בכל, כי הבגדים האלה בגדי מלכות, המעיל כמו שכתוב: כי כן תלבשנה בנות המלך הבחולות מעילים³⁷, וכתנת תשבץ³⁸ הוא כתנת פסים האמור ביוסף: ועשה לו כתנת פסים³⁹, והמצנפת מנהג המושלים והמלכים בארצות ישמעאל שיתעטפו בה הצואר והראש, ועל דרך הקבלה: לכבוד ולתפארת, יאמר ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך שיהא משמש בהם לכבוד ולתפארת, כלומר לכבוד ה' השוכן בתוכם ולתפארת ישראל, וכבר ידעת כי היה המשכן דוגמא למקדש העתידי, והנה בית המקדש קראו הנביא: בית קדשנו ותפארתנו⁴⁰, הכוונה בית של קדשנו הוא הכבוד ושל תפארתנו הוא תפארת ישראל⁴¹ והו': כי מקדש מלך הוא ובית ממלכה הוא⁴⁰, וזהו שאמר: לכהנו לי בתוספת וי"ו* לרמוז על המדה הששית, ומלת 'לי' כמו 'לה', והוא הכבוד, וזה מבוואר.

(ג) ואתה תדבר אל כל חכמי לב ועשו, סמך, ועשו, לחכמי לב' לרמוז תהיה עשיית הבגדים מתוך מחשבת חכמה והוא שהיו צריכין עשיה לשמם⁴¹, ואמר ועשית שיהיו נעשים על כוונתו⁴², ותמצא בפרשת זו שלשה פעמים, לכהנו לי⁴² ויהי ראוי לומר, לכהן לי⁴³ ושלשה ווי"ו הנוספין לרמוז על י"ח כהנים⁴⁴ גדולים שמשו במקדש ראשון.

29 איוב יד, טו. 30 ישע' מו, ד. 31 במדבר ז, ט. 32 שם כה, ב. 33 שמות רבה לו, ב. 34 תנחומא תצוה ב. 35 עיין רמב"ן ריש פרשת בהעלתך, [36] מפרו"ש הרמב"ן פסוק ב (עמ' תעא), עם תוספות ביאורים. 37 שמואל"ב יג, יח. 38 בראשית לו, ג. 39 ישע' סו, י. 40 עמוס ו, יג. 41 ברמב"ן (סוף פסוק ב עמ' תעא), ועי' בעיניו 48. 42 בפסוקים: א. ג, ד. 43 יומא ט, א.

אחיות, "תמיד": מדת יו"ד, וכמו שכתב רבינו לקמן בפרשת עקב (יא יב): ועל דרך הקבלה וכו', וזהו לשון תמיד, כלומר מדת יו"ד, עיין שם (תורת חיים). תאות ענוים שמעת ה', תהלים י, יו, ששמע לאהרן מה שתאו ואמר למשה: ואתה תצוה וכו', כדי שיהא אהרן מדליק לפניו (עץ יוסף תנחומא תצוה ב).

כח (ב) היחידים. במובן: אנשים מצויינים מחצבור (כמו בתענית י, ב: "מאן יחידים?").

על המקטיר⁴⁵, ועל ידי הברכה נמשכת וגשפעת אל התחתונים, והנה השמן הזה שהיה מתקרב בזמן הקטרת הקטורת היה שמן זית, לפי שהזית הביא אורה לעולם, שנאמר: והנה עלה זית טרף וגו'⁴⁶, ועל כן צוהה התורה במצות הדלקת המנורה בשמן זית, וזהו שכתוב:

(כ) ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד, ויקחו אליך, לשעה⁴⁷, כי מפני שאמר בסוף הפרשה, חקת⁴⁸ עולם, הייתי אומר כי מצה זו לדורות ולא לשעה, על כן הוצרך לומר, אליך⁴⁹ לשעה, לומר לך שהמצוה לשעה ולדורות, והזכיר, שמן זית⁵⁰ למעט שאר שמן, שמן שומשמן שמן אגוזים⁵¹ וכיוצא בהם, ואמר, זית זך⁵² כלומר השמן הראשון, פרט לשני ולשלישי⁵³, כתית⁵⁴, שמן היוצא על ידי כתישה⁵⁵, למעט שמן היוצא מאליו⁵⁶, למאור⁵⁷, כתית למאור ולא למנחות, הראשון למנורה והשני למנחות⁵⁸, ומנהג העולם⁵⁹ מי שיש לו שמן רע דולקו בנר, ומי שיש לו שמן טוב נותנו לתבשיל ואוכלו אבל כאן בהפך, הראשון שהוא הזך למאור, והשני למנחות. ובמדרש⁶⁰: כתית, זה מקדש ראשון שעמד ת"י שנה מקדש שני ת"כ שנה⁶¹, והמדרש הזה ירמוז לשני מקדשים והיה ראוי לרמוז גם השלישי העתידי, אבל יתכן לומר כי המדרש הזה אפשר שירמוז על המקדשים שהיה זמנם קצוב, ולפי ששניהם עתידים ליהרב ולהיותם מרמס, לכך נאמר הרמז בשניהם בלשון, כתית⁶² שהוא לשון כתישה ומרמס, אבל הבית השלישי העתידי אע"פ שלא בא בחשבון לפי שאין זמנו קצוב הנה נרמז במלת, למאור⁶³, והוא כלשון: קומי אורי כי בא אורך⁶⁴, והוא הבטחה בבית השלישי בחזרת השכינה, והוא שאמר דוד ע"ה: ה' אודי וישעי⁶⁵, ואמר עוד: אל ה' יאר לנו⁶⁶, ולפי שאין זמן לעמידת בנינו אבל הוא עומד לעד לעולם, לכך אמר, להעלות נר תמיד⁶⁷ כלומר כי מעלתו למידיית ושוב אינה פוסקת להעלות נר, שם הכלל כמו נרות, וכן: ויהי לי שור וחמור⁶⁸, וכן: כי נשמרה מבנימין אשה⁶⁹, וכן: ודמות על ראשי התיבה⁷⁰, והיו⁷¹ ארבע חיות, תמיד, שלא תשאר המנורה בלא נר⁷², או יאמר נר שהוא תמיד, וירמוז לנד מערבי⁷³ שהוא עקר כל הנרות, שכל הנרות פונות כנגדו והוא היה פונה כלפי שכינה שהיא המדה העשירית, וזהו לשון, תמיד⁷⁴, והבן זה, ובמדרש⁷⁵: להעלות נר תמיד, זהו שאמר הכתוב:

14 חקת, כן נכוו ע"פ ד"ר, והוא לשון הפסוק בא רהלן, כס"ש: חק, 15 מנחות פו א, ותנחומא תצוה ו. 16 עיין כאן תורה שלימה הערה צו. 17 תנחומא תצוה ו, ופסיקתא זוטרתא כאן. 18 לא נרע מקורו, והוכח גם ברבנו רבינו כפרשת ויצא (בראשית כח, יז). 19 יומא ט, א. 20 ישע' ס, א. 21 תהלים כו, א. 22 שם קיה, כו. 23 בראשית לב, ו. 24 שופטים כא, טו. 25 יחזקאל א, כב. 26 והיו, כו ע"פ ד"ר, כס"ש: והיה. 27 לא מצאתי סיוע לכיבוד זה, ועיין ת"ש הערה כא. 28 תנחומא תצוה ב.

על קטורה שהיתה קטורה ותחומה ושמתה שאר שמנים (תנחומא תצוה ו). על ידי כתישה, כמכתשת ואינו טוחנן בריחים כדי שלא יהו בו שמרים (רש"י כאן, ומקורו במנחות פו, א). והשני למנחות, לענין שאין למעלה ממנו, אבל כולן כשרים למנחות (עיין רמב"ם ה' איסורי מצוה ז, ט). — ובמנחות פו א ובתנחומא תצוה ו (מקור דברי רבינו דלהלן): הראשון למנורה, והשני למנחות, לנר מערבי, דאפילו ביום נמי מדליק נר מערבי לפי שהוא תמיד לעולם (כשיטת הרמב"ן כאן — עמ' תע). וזה לשון, "תמיד", כי

כו. לא. ועשית פרוכת וגו'.

מתניתין במס' שקלים (פ"ה מ"ה): "פרוכת עביה טפח וכו', ארכה ארבעים אמה ורחבה עשרים אמה, ומשמונים ושתי רבוא נעשית וכו', ושלש מאות כהנים מטבילין אותה".

הגאון רבנו אליהו זצוק"ל כ', דמדאורך הפרוכת ארבעים אמה ורחבה כ' אמות, הוי ליה סביב ק"כ אמה. וכיון שאמת כלים היא בת ה' טפחים (כלים פי"ז מ"ט), הוי ליה סביב ת"ר טפחים. ומדרצו הכל לזכות במצוה, אחזוהו שלש מאות כהנים, כל אחד בשתי ידיו, דהוה ליה נמי ת"ר טפחים [- דיד הוא טפח]²⁷.

(תפארת ישראל על המשניות, שקלים שם, שו"ת שואל ומשיב להגרי"ש נתנזון, מהדורא ג' ח"ג סי' נב)

= נוסח אחר:

שמעתי בשם אדוננו הגר"א זללה"ה, שהחשבון מדוקדק, שכל אחד מהכהנים רצה לזכות בה להחזיקה בעת הטבילה, והיה מחזיק בה בשתי ידיו, והיו מאה חמשים כהנים מצד זה ומאה חמשים כהנים מצד זה. ובארבעים אמה יש מאתיים וארבעים טפחים, וכל טפח חמש אצבעות, וכל יד הוא רק ארבע אצבעות כדרך אחיזה. על כן היו צריכים שלש מאות כהנים להחזיק בה, כל אחד בשתי ידיו.

(לקט הקוצרים, להג"ר פנחס מיכאל אב"ד אנטיפאליע, על מס' תמיד, כט, ב, ורשא תרמ"ה)²⁸

²⁷ עיין בתפארת ישראל שם, שתמה הרי כגמרא (חולין צ, ב, ותמיד כט, ב, וכירושלמי שקלים שם) אמרינן כמפורש דמאמר המשנה "שלש מאות כהנים" גוזמא הוא. כ"שואל ומשיב" שם הביא דהגר"א עצמו יושב הקושיה, דעל-כרחך צריך לומר, דהגוזמא הוא מה שהיה משמונים ושתיים ריבוא. והקשה השר"ם, דהרי לשון הגמרא שם הוא "תפוח ונפן ופרוכת דברו חכמים לשון גוזמא", ומשמע לרש"י שהן גוזמא אחת, ואכן כבולן מדובר כמספר "שלוש מאות". אמנם, הג"ד כרוך יצחק בן מה"ם תפארת ישראל, ביאר דכוונת רבנו היא, רק שהמספר של ג' מאות סבוון כאופן נפלא אל מציאות הדבר, ועל-כן היה אפשר שבך יהיה, אבל לא שתמיד היה כן, כנראה מלשון המשנה, שעל זה אמרה הגמרא "גוזמא". ודאה עוד בהערה הבאה.

²⁸ ובאשר לדברי הגמרא דשלש מאות כהנים גוזמא היא, ביאר הג' הק' ר' פנחס מיכאל, בעל השמועה, דהיינו שלא היו צריכים דוקא שלש מאות כהנים להסבילה, כי היו יכולים בפחות, רק קמ"ל שהיתה כבדה מאד.

פרשת תצוה

← 7 כז.ב. ואתה תצוה את בני ישראל וגו'.

כבר דברו בזה המפרשים מדוע לא נזכר שמו של משה רבנו ע"ה בפרשה זאת. אכן שמע נא דבר נכבד ונעלה אשר שמעתי בשם אדמו"ר רשכבה"ג, אור ישראל וקדושו, הגר"א מווילנא זללה"ה. והוא, משום דז' אדר נופל תמיד בשבוע של פרשת תצוה [רק לפעמים רחוקות יקרה שפרשת תצוה נופל אחר ז' אדר]. והשם יתברך ויתעלה שמו, הצופה ומביט עד סוף כל הדורות, ידע מראש כי בז' אדר יסתלק משה רבנו ע"ה, לזאת לא זכר שמו בפרשה הזאת, כדי לרמז על זה.

ועוד אמר הגר"א ז"ל, דבסדרא הזאת יש ק"א פסוקים, והסימן הוא מיכאל (עיין בסוף הסדרא). והטעם הוא, משום דהנעלם משם "משה" הוא ק"א. דהיינו, הנסתר מהאות מס הוא גס"כן מ', דמניינו ארבעים, והנסתר מהאות שין הוא ין, כלומר ששים, ואילו הנסתר מאות הא הוא א'²⁹, דכולם עולים בסך הכל למנין ק"א. זאת לרמז לנו, שאע"פ שהחיצוניות של משה רבנו ע"ה, דהיינו גופו הקדוש, נעדר מאתנו, מכל-מקום הפנימיות שלו, דהיינו הרוחניות שלו, שהיא התורה הקדושה שלימד לנו, עוד חיה עמנו, וכל ימי עולם לא ישבותו.

(קהלת יצחק עה"ת, לר"י רייטבארד, וילנא תרי"ט)

הנה הנוסח דלעיל המובא בתמא"י הוא רק לשיטת רבי יהודה (מנחות צו) דאמת כלים בת חמשה ספחים, אבל הרי הרמב"ם פסק להלכה (פ"ג מבית הבחירה הי"ב) כרבי מאיר שהיא בת ששה ספחים, ולהנוסח המובא כאן ניהא. ועוד, העיר הר"ם מרדכי שפירא ג"י (שהמציא לדי שמועה זו), דאפילו לשיטת ר"י דאמת כלים חמשה ספחים, הבא בפרוכת על-כרחך היא ששה ספחים. שהרי כל עיקרה להכדיל בין הקודש ובין קודש הקרשים, וגם לדעת הר"ב שהיתה לפתח האולם, אם-כן היתה הפרוכת כמדת הכנין, שהיא בת ששה ספחים, ואינה ענין לשיעור אמה הנאמר בתורה על הכלים. אכן להנוסח המובא בלקט הקוצרים אתי שפיר.

²⁹ עי' לעיל בראשית א, א, כשם רבנו דאות ה' במילואה נכתבת "הי".

ואמרו ז"ל ותגיד לבני ישראל דברים המושכים לבו של אדם כאגדה, כרי כי אגדה אמרו עליו שהוא מושכת לבו של אדם להשומע. ועל שם זה נקרא אגדה מלשון משיכה כמו גוד אכיק וגוד או אגוד או נגיד ונפיק. ואמרו רז"ל בפרק צמה מדליקין פסול שמים מפני שאינם נמשכים אחר הפתילה, ור"ע סבירא לי' שמן זית בלנד משום דזכ הוא הנמשך אחר הפתילה בלנד כראוי ולא הזולת:

וזהו ואהב (ו) תלזכ כו' אזי ויקחו אליך שיחמשך לצבס אליך, כמו שמן זית זך

תדרש נועם

דיינים דהם ישפטו את העם בכל עת, דזה הי' רק עצה על הדיינים אשר בין אדם לחבירו, אבל לימוד התורה אי אפשר על ידי אחרים רק משה בעצמו צריך ללמד אותם התורה, והנה על הכתוב (שמות יב, ג) ותגיד לבני ישראל אמרו חז"ל (שבת פו.) דברים המושכים את לבו של אדם כאגדה, הרי דאמרו על דברי אגדה היא מושכת לבו של אדם דיהי' נשמע ויהי' מתקבל על הלב, ועל שם זה נקרא בשם "אגדה" דהוא מלשון משיכה כמו (סוכה ד.) גוד אסיק. או הלשון (כ"ב ג.) גוד או אגוד, או הלשון (דניאל ג, י) נגיד ונפיק מן קדמוהי, דכל אלו היסוד שלהם הוא לשון המשכה, והנה אמרו רז"ל (שבת כה.) בפרק במה מדליקין, דהשמנים דמנו החכמים דפטול להדליק בהם, הוא מפני דאינם נמשכים אחר הפתילה, ור' טרפון סבירא לי' דאין מדליקים אלא בשמן זית בלבד, לפי דרך זה השמן הוא נמשך יפה אחר הפתילה כראוי ולא הזולת ושום שמן אחר.

(ו) וזהו שאמר הכתוב "ואתה תצוה את

חזבר אז יקבלו החורה, וזכו ויקחו לי תרומה תורה מ' כמו שכחז בצע"כ"ט, ויחא ויקחו שיסחייע מילתא שיקחו ויקבלו החורה, (ו) וזכו תורה לזכ לנו משה מחמת שמשע בעלמנו לזכ, אזי הוא מורשה נחלה ולכוויש, כמו שאמרו ז"ל מורישים נבי ונחתי אותה לכם מורשה ירושה עולם, כירושא המחקיימת לקבלת יעקב:

נחזור לדברינו (ה) שכוירח משה בעלמנו ללמד לכולם כי לגודל ירחחו היו דבריו נשמעים, ולא כמו שיעלו יתרו על דינין, אצל החורה אי אפשר על ידי אחרים,

(ד) וזהו גם כן כוונת המדרש (שמי"ד ל"ג, י) דעל הכתוב ויקחו לי תרומה אמר הדא הוא דכתיב (דברים ל, ד) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, דהכוונה דמחמת דמשה בעצמו צוה לנו התורה ולא על ידי הזקנים, על כן נשאר התורה למורשה ולנחלה להוריש את התורה גם לבניהם אחריהם, כמו דעל הכתוב (שמות ג, ח) ונתתי אותה לכם מורשה אמרו חז"ל (כ"ב קט"ו) דתיבת מורשה פירושו דהם יהיו מורישים הארץ לזרעם אחריהם, וגם דהוא נחשב כירושא ונחלה, דאין לה הפסק עד סוף כל הדורות, כן גם כאן הכוונה דהתורה יהי' להם לירושא עולם כירושא דהוא דבר המחקיימת, דיהיו מורישים התורה לבניהם אחריהם לכל קהלת יעקב.

(כ) נחזור לדברינו, דהיוצא לנו מזה הוא דהוכרח משה בעצמו ללמד התורה לכל ישראל, לפי דמחמת גודל היראת שמים שהי' במשה בשביל זה היו דבריו נשמעים, ולא כמו שנתן לו עצה יתרו ואמר לו (שמות ית, כא) ואתה תחזה מכל העם וכו', ליקח

פרשת תצוה

כז. כב. ואתה (ו) תלזכ כו' דוקא אהב כמו שאמרו כ"ד סדר לימוד כו' ויילוף משה לאהרן ואהרן לבניו כו' לא מסחייעא מילתא, (ג) והעיקר כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, ומשרע"ה

תדרש נועם

רעל הכתוב (דברים י, יב) מה ה' אלוךך שואל מעמך כי אם ליראה אמרו חז"ל (ברכות ל"ג) דאצל משה רבינו הי' מרת היראה מילתא זושרתא ודבר קטן, ועל כן ולזה היו נשמעים דבריו של משה רבינו ומתקבלים על הלב עד לאחת ומאוד, וגם הי' לדבריו הסגולה שיהיו מתקיימים ונשארים בזכרון השומעים, והיו הדברים נחקקים על לוח לבם של השומעים על ידי גודל קדושתו של משה רבינו.

(ג) ועל דרך זה יובן גם בפרשת תרומה כוונת הכתוב דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, כי תרומה הוא אותיות "תורה מ" היינו הרמו על התורה הניתנה למ' יום כמו שכתב הבעל הטורים, ואמר הקב"ה למשה "דבר אל בני ישראל" היינו שאתה בעצמך תדבר אל בני ישראל דברי התורה אשר למדתי עמך, ואז יזכו להשיג ולקבל את התורה, וזהו "ויקחו לי תרומה" היינו דאז יהי' מסתייעא מילתא שיקחו ותתקיים בלבם התורה אשר ניתנה למ' יום, וזכה עולה יפה מה דאמר "ויקחו" דהי' לו לומר "ויתנו" לי תרומה, אבל לפי דרכנו עולה יפה, דהכוונה הוא שיקחו ויקבלו את התורה דניתנה למ' יום ושתתקיים בידם.

כז. כ. ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד, יתכן לפרש תיבת "ואתה" דרווקא אתה משה רבינו בעצמך תצוה את בני ישראל, כמו שאמרו חז"ל (עירובין נה.) כיצד סדר משנה, משה למד מפי הגבורה וכו' ולימד מתחלה לאהרן, ואחרי כן לימד לבניו, ואחרי כן לימד להזקנים, ואחרי כן נכנסו כל העם, ושנה להם משה פירקן, ולימד אותם התורה, והקשו בגמרא, דהלא הי' יכול ללמד משה לאהרן, ואהרן ילמד את בניו, ובניו ילמדו להזקנים, והזקנים ילמדו לכל ישראל, ומדוע הוצרך משה בעצמו לחזור וללמד גם עם כל ישראל, ותירצו דלא מסתייעא מילתא ולא יתקיים התורה בלב כל ישראל אם לא ילמד להם משה בעצמו, הרי דמשה בעצמו צריך ללמד עם כל ישראל, על כן אמר "ואתה" תצוה את בני ישראל.

(ג) והנה עיקר טעם הדבר מדוע צריך שילמד להם משה בעצמו, הוא מפני דאמרו חז"ל (ברכות ו) כל מי שיש בו יראת שמים, דבריו נשמעים, ודבר ידוע הוא דמשה רבינו עליו השלום הי' מקור היראה, וכמו

כחיה למאור שנמשך אחר הפחית לבוא
 שבה, כן יהי' כשחכה תורה דברים היוצאים
 מן הלב הירא כמותך ימשך לצבם כשמן אחר
 הפחית וכשדולקת במאור. (ז) ואמר להעלות
 כו' שדיבורך יעשה רושם גם כשילכו ולא
 כשעם כשמיפה לבד, על דרך לכו בנים שמעו
 לי, חכו להעלות נר תמיד. (ח) וגם על דרך

משכ חיון כו' הלכות ערר כו', על ידך
 יוכלו תמיד לדרוש צרכים לשמה, וזכו
 להעלות נר תמיד אור זה של אמירה לשמה
 תמיד, כו'.

ובויקחו לי (ט) תרומה יש לומר תרומה
 הפרשה, תורה המופרשת לי

תדרש נועם

בני ישראל" היינו דאם אתה בעצמך תצוה
 ותלמוד את ועם בני ישראל את תורת
 ומצותי, אזי יהי' "ויקחו אליך" היינו דאז
 יתמשך לבכם אליך ויהי' דומה כמו "שמן
 זית זך כתית למאור" היינו כמו ההשמן זית
 זך הוא היותר נמשך אחר הפחית להאיר
 יפה, כן יהי' גם כן בענין לימוד התורה,
 דכאשר אתה בעצמך תצוה ותלמוד התורה
 את ועם בני ישראל, אז יהיו דברים
 היוצאים מן הלב מלא יראת שמים כמותך,
 ואז יתמשך לבכם כמו השמן זית הנמשך
 אחר הפחית, וכמו בשעה שהיא דולקת
 למאור ובשכיל להאיר, דהיא נמשכת אחר
 הפחית יותר מכל שאר השמנים, כן יהי'
 נמשך לבכם אחריך.

(ז) ואמר עוד הכתוב "להעלות נר
 תמיד" היינו שדיבורך יעשה רושם דגם
 אחר דילכו מאתך גם כן יהא נשאר בהם
 הרושם לא רק בשעה דישמעו קולך, והוא
 על פי הכתוב (תהלים לז, יב) לכו בנים שמעו
 לי, דפירש הר"ר שמעלקא מנ"ש דהכוונה
 הוא דאזר דתלכו אתם בנים משמיעת
 הדרשה גם כן שמעו לי ובקולי, ולא
 תשכחו אשר אמרתי לכם רברי תוכחה
 ומוסר, וזהו כן גם כאן הכוונה באומרו
 להעלות נר תמיד, היינו דגם אחר שילכו
 מאתו ישאר הרושם בלבם תמיד, על ידי
 דמשה בעצמו ילמד אותם התורה והמצוה.

(ח) גם יתכן לפרש אומרו להעלות נר
 תמיד, דהוא על דרך דאמרו חז"ל (מגילה לב)
 משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשין
 בענינו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות
 עצרת בעצרת, והלכות חג בחג, ואמרנו
 הכוונה דמשה תיקן את ישראל שיהיו
 במדריגה לדרוש במדת ענוה דומיא דהיום
 והשמש דהי' עניו, ותיקן אותם על ידי
 דהוא הוריד את אור הענוה לזה העולם, על
 ידי זה פעל דגם אחרים יוכלו לדרוש בענוה
 ולשמה, (עיין באריכות פרשת אמר ע' רכ"ד), נמצא
 דעל ידך משה השיגו המדריגה הזו להיות
 יכולים לדרוש תמיד בענוה ולשמה, וזהו
 דמסיים הכתוב להעלות נר תמיד, היינו דעל
 ידי דאתה בעצמך תצוה ותלמוד את בני
 ישראל, זה יגרום לעלות הנר והאור הזה
 של לימוד תורה ברבים לשמה ובמדת ענוה,
 שיהי' נשאר כן תמיד ולדורות עולם, נ"ל.

(ט) והנה בהכתוב דבר אל בני ישראל
 ויקחו לי תרומה, פירש"ל דהוא לשון
 הפרשה, ויתכן הכוונה על התורה המופרשת
 לי כביכול, היינו סודות התורה כידוע
 דפירשו (יפה תואר תשא) הכוונה בזה דאמרו
 חז"ל (שמי"ט טו) הלוחות ששה טפחים, שני
 טפחים בידו של משה, היינו נגלות התורה
 וכו', ושני טפחים בידו של הקב"ה היינו
 סודות התורה, ואמר לו הקב"ה למשה
 דכאשר אתה בעצמך תדבר ותלמוד את ועם

הסודות, כידוע כלוחות ששה טפחים כו'.
 כשחכה תדבר יקחו גם הסודות, (ו) על פי
 דברי מוכר"י בעש"ט ז"ל שני דברים צלצד
 כו', הלכה אחת שכולה טפחים הסודות, (ז)
 וכמו שכתבו מהר"ב בסוד הזריעה, נ"ל:

תדרש נועם

בני ישראל, אזי יהי' "ויקחו לי תרומה"
 היינו דגם סודות התורה אשר הם לי תרומה
 ומופרשים לי והם בידי כביכול, גם בהם
 יזכו ויקחו על ידי דאתה תדבר ואתה
 תלמוד עמם תורתי ומצותי. (ראה א"ט ואחתנן
 ד"ה לא תוספו ע' נ"ז).

(י) והוא על פי דברי מוכר"י בעש"ט
 ז"ל, (בן פורת יוסף כ"ג ע"ד) בהא דאמרו (בבב"א
 ראב"ה ג') אצל דוד המלך קל וחומר מה דוד
 מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני
 דברים בלבד, קראו רבו אלופו ומיודעו,
 הלימוד מחבירו וכו' אפילו אות אחת, על אחת
 כמה וכמה דצריך לנהוג בו כבוד, והקשה
 היאך יש קל וחומר על אות אחד משני דברים
 שלמד דוד מאחיתופל, דהוא יותר מאות אחד,
 גם מהו הלשון שני דברים "בלבד", ואמר
 דכשלומו מיום הגון, אז התורה היא פרה
 ורבה, ונתגלים לו אחרי כן גם סודות התורה
 התלויים באותו האות אשר למד מרבו, אבל
 כשלמד מאחיתופל אדם רשע אז למד רק אלו
 השני דברים בלבד, דלא הי' תורתו של
 אחיתופל פרה ורבה יותר ממה שלימד את
 דוד, ועל כן אמרו על הלימוד "מחבירו", דהוא
 גם כן צדיק כמותו, אם לומד ממנו אפילו אות
 אחת כבר הוא קל וחומר מאחיתופל, דהרי זה
 התורה דלמד מחבירו הוא פרה ורבה והוא אם
 כן יותר מהשני דברים של אחיתופל, דהרי
 לומד הלכה אחת שהוא כשתיים, היינו דהשיג
 הנגלות וגם הסודות אשר בדבר.

(כ) וזהו (ג) וזהו (ג) ואחכ תדבר כו' כי יוכל
 לכיות כי משכ רבינו בעלמו עשה
 כנגדים כמאמר הכתוב ועשית צנדי קודש
 כו', אך אל כל חכמי לצ חכמים בתורה,
 אשר מלאחיו רוח חכמה כיוו יראה צא

(כ) וכמו שכתבו מהרב דהוא בסוד
 הזריעה, דזורעים גרעין אחד ויוצא ממנו
 אילן גדול, כן הוא בכל אחד הלימוד לשמה,
 דעל ידי אשר הוא לומד לשמה על ידי זה
 משיג חבירו הלימוד ממנו גם הסודות דיש
 בהתורה הזו, ואם כן מכל שכן במשה רבינו
 דעל ידי תורתו דלמד עם בני ישראל
 בוודאי יהי' "ויקחו לי תרומה", ובוודאי
 יזכו על ידי זה וישיגו גם התורה המופרשת
 לי וסודות התורה, נ"ל.

(ל) וזהו כוונת הכתוב שאומר אחרי כן,
 ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאחיו
 רוח חכמה, ועשו את בגדי אהרן לקדשו
 לכהנו לי, ונאמר דיתכן להיות דאין כאן
 הציווי כלל לעשות את בגדי אהרן, כי יוכל
 להיות דמשה רבינו בעצמו עשה את בגדי
 הכהונה, כמשמעות הכתוב "ועשית" בגדי
 קודש לאהרן אחיך, היינו דאתה משה רבינו
 בעצמך תעשה את בגדי הקודש, ואם כן אין
 כאן מדובר כלל מעשיית בגדי הקודש, רק
 המדובר הוא מלימוד התורה כאשר פירשנו
 בתחילת הפרשה, ועל כן אומר הכתוב
 תדבר אל כל חכמי לב, היינו דמשה ידבר
 דברי התורה אל כל החכמים בתורה, ואמר
 תנאי "אשר מלאחיו רוח חכמה" וחכמה הוא
 כינוי ליראת שמים כמאמר הכתוב (איוב כח
 כח) הן יראת ה' היא חכמה, ואומר הכתוב
 דידבר רק לאלו החכמים בתורה אשר
 מלאחיו אותו ביראת שמים, ועל כן אמר
 "מלאחיו" דאני הקב"ה מלאחיו אותו ביראת

אומרים וקרונם לברכה (פתיחה טו, ב) ברבי מאיר שהיה למד תורה מאחר, ר' מאיר רמון מצא וכו', כי לצד שהוא היה שומע על גבול, לא היה אכפת ליה כל כך אף שלא השמיע לו יפה, וממילא מפל שכן דכל שכן בששהמשמיע מבין יפה בדרבים היוצאים מן הלכ לאהבת הבורא ברוך הוא, ולצוות על דבר המצוה שיהיה נעשה יפה לכבוד מלכו של עולם במחשבה דבור ומעשה בידאה ואהבה ושמחה רבה, ובכל מיני הדור ויפויים לכבוד שמו ברוך הוא, והשומע גם הוא מבין מאד בלבבו לשמע את צווי המלך מלכי המלכים ברוך הוא, מה שמצוהו על ידי עבדיו הקדושים לעשות כזה וכו', והוא רוצה מאד לעשות כדבר המלך אשר ביד הפרסום בכל אור נפשו ומאודו, או ודאי ודאי טוב הדבר אשר יעשה כזה למאד כי טובים השנים מן האחד.

וְצוֹה אֶמֶר הַכְּתוּב וְאַתָּה תִּצְוֶה וְגו', כלומר הנה אתה בעצמך תצוה על הדבר הזה, שאתה הוא שליח הנאמן מבורא עולם אוהבו אהבת אמת, ובודאי אתה תשמיעם את הוד קולך, ודברות קדשך מלהבות אש אשר בלבבך בדרבים היוצאים ממעמקי מורשי לבבך, ושם הו"ה שרבי על פומא דילך, ואין צו אלא ורוח, במאמר חכמינו וקרונם לברכה (ספרי מביא בגלגל רמו שנו), שתורם מאד מאד במצוה זו, שתהיה נעשה יפה על השלמות הראוי, כי גדולה היא עד מאד ואין ערך אליה, והצווי הוא את בני ישראל הנדרים מצד עצמם, ורוצים לשמע מאד את דברי אלהים חיים ולעשות שליחתו בכל אשר יצום באשר בן עשו כבר בצוות הראשונות, שבשני בקרים הביאו כל הנצרך למישכן ויותר, במאמר חכמינו וקרונם לברכה (שמות רבה נא, ב). ועל בן וקחו אליך, ולכאורה

היה לו לומר ויתנו אליך, ואמנם כי לגדל הפעם והשוקתם אחר פגנת השומע ומשמיע, לא ימתינו להיות בא אצלם הנבאי לביחם ויתנו לו, רק שהם יהיו לוקחים מעצמן להביא אליך, וגם יבחרו מבחר השמנים שמן ית יך ומצדך בשביל הדור מצוה על צד היותר טוב, והכל בכדי להעלות נר, שיהא עולה להב השלחכת יפה יפה בלפירות אש, לרב צלילות השמן. אשר לא בן יהיה אם יהיה השמן עכור ומעורב בפסולת שמעכב המאור ומכבהו לפעמים. ועוד יאמר להעלת נר המיד, כלומר הן לא לאורה אני צריך חס-ושלום, רק לעלות נר על ידי זה, פרוש שיהיה נר ה' נשמת אדם אשר בהם עולה המיד בלהבי שלהבת יה ומאורה המיד על ידי מצוה זו, כי נרי בידך ונרד בידך בנזכה וזה צריך המיד, כי הקדוש ברוך הוא מחדש בכל עת מעשה בראשית, ואלמלי יצד העדר שפעו וחיותו מפל הנמצאים שבועולם אף על רגע אחת, היה כל העולם כלא היה והיה לאפס ואין, כאשר בארנו זה במקום אחר.

וְאֹמַר הַכְּתוּב עוֹד, מדע שלא לאורה אני צריך, כי הלא מחוץ לפרכת אשר על העדת ישרך אתו. כי בן הצווי מאתי להדליקם במקום הזה דוקא, ואם חס-ושלום לאורה אני צריך, הייתי מצוה להעריך אותם לפני מן הפרכת במקום מושב המלך אשר משם יצא דבר המלך מבין העדות אשר על הכפרת. ועוד סימן לזה שלא לאורה אני צריך, כי אני מצוה בהערכתם שישרך אתו אהרן ובניו וכו' דוקא, ומי שהוא צריך לנר אינו מקפיד מי מדליק לו הנר, אם לא שאיני רוצה כזה רק בכדי להאיר על ידיהם לנר נשמתכם רוב אורות הברכה והשלום, ועל בן נתתי לאהרן הכהן שאיש חסד הוא,

כאשר העיד עליו הכתוב (דברים לג, ח) תמיד ואוריד לאיש חסידך והוא הרודף לעשות שלום בעולם. וגם כזה על ידו ישפע כל בחינת שפע החסדים והברכות ואור גדול וטובה לעולם. ולהבין ולהשכיל כזה שפגנת הקדוש ברוך הוא בדרך הזה אינו כי אם בשביל להיטיב לנו מאוד הטוב, ולא לצרכו חס-ושלום, כי הפץ חסד הוא ודרבו של גומל חסד לרוח אחר הרלים, הם כל העולם הדלים והאביונים שאין להם כי אם מה שמקבלים מאתו ויתברך. ואמנם לפי שצריך אתערוחא דלחמא בכל הדרכים, כי בן היה בריאת אלהינו ויתברך, ועל בן צריכים הם לקח שמן ית ויתנאו לפניו פמעות על צד היותר יפה שיהיה לנחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, ותכף הוא יריק וישפיע ברכה ורחמים ותים ישפע טוב לכל העולמות עליונים ותחתונים, ויתפאר בנו לעד ולעולמי עולמים.

ג עוד ירמו הכתוב באומרו ואתה תצוה וכו'. כי הנה נודע במאמר הכתוב (בראשית א, כו) ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו, ופרש רש"י שם פרש לך שאותו צלם המתוקן לו, צלם דיוקן ויצרו הוא, (ועני כבא פתיא נח, א באוקדס שם בדיוקני עצמה וכו'), וזה הוא סוד שעוד קומה הדיע ליודעי רזי אלהינו, וכבוד אלהים הסתר דבר. ואמנם בכללות נודע לכל, אשר עשר ספירות בלימה הנוקרים בספר, וצירה לאברתם אכינו עליו השלום (פוק א), הם העומדים בסוד דיוקנא קדישא דאדם, וזאת הוא עבודת האדם אשר על הארץ, לתקנם המיד ולתקנם ביהודא שלים לקרב אהר אל אהר והיו לאחדים, וממילא מתיחד בהן אור אין סוף ברוך הוא וברוך שמו הנכבד והנורא, ומשפיע ומזריק על ידיהם כל בחינת ברכה ושפע לעולם, כי

אין הפרכת שורה כי אם על דבר השלם (עני יחד הקדוש הקדא ה, ב), ותח-ושלום כשהם בפרודא, לא יוכל הפרכה לרד על דם. וזאת עבודת האדם לתדם להמשיך על ידי זה הפץ ורצון אלוה שחפץ להיטיב לעולמו ולברכם באורו ומטובו.

וְאֵפֶן תִּקְוִים וְיִחַדְם כִּכְר בְּתַבְנוּ כִּמְה פְעָמִים, שהוא תלוי פאשר יחד האדם אכריו וגידיו לאל עליון לעבד בהם ככל אשר צוהו בוראו ברוך הוא. ואמנם אפן תקון שלש ראשונות אשר בספירות ההם שהם בסוד הגלגלת ושם מיוחדין שלשה מחין הירועים שהם חכמה בינה ודעת, כי עקר תקונם אינו כי אם פאשר ימן האדם מחשבתו לדעת ולהביר את שמו הגדול והקדוש. והענין כמו באדם אשר על הארץ הפכיר את חברו ויודע אותו, יש שיכירו מפני שראוהו פעם אחת או שנים, ומזה פאשר יראוהו לפעמים אחרי זה ויכירו, אבל אין זו הפרה שלמה, כי תכף פאשר ילך מאתו מלראות פניו, ישכח מאתו צורת דיוקן חברו, כי לא נתקנה עיני צורת חברו אצלו במחשבתו ולבו להוכר דיוקן צורתו אף שלא בפניו, רק פאשר יראוהו אחר כך, או יכירו, ולפעמים אף כשיראוהו לא יכירו, כי לא נתקנה צורתו אצלו כלל. ואכן אדם הפכיר חברו בטוב כי נתגדל עמו מנעוריו וכדומה ונתקנה צורתו על זכרונו, ואז גם שלא בפניו צורתו עומדת לפניו כשיזכרונו, כי יודעו מעודו. ואכן זה לא יזכר בצורתו כי אם לפרקים פאשר יזכר בו אבל לא תמיד, כי אין לו אהבה ותשוקה אליו להזכיר אותו בלב. ואולם האב עם בנו יחידו החביב עליו מאד מאד או שני אחים אהובים קשורים וצמודים באהבת לבבם, או פאשר יפרדו איש מעל אחיו, וכפרט הבן אשר יגלה מעל שלחן אביו למדינה רחוקה מאד, או

ישראל: **אָמַר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שִׁימוּ לְבַבְכֶם**
לְכָל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֲנִי מַעֲיֵד בְּכֶם
הַיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲזוּם אֶת־בְּנֵיכֶם לְשֹׁמֵר
לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:
 מו **כִּי לֹא־דָבָר רַק הוּא מִכֶּם כִּי־הוּא**
חַיִּיכֶם וּבְדַבַּר הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמִים עַל־
הָאָדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן
שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ מִפְּסוּד מַח וַיִּדְבַּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה לֵאמֹר:

מ וְאָמַר דְּהוֹן שׁוּוּ דְבִכּוֹן דְּכָד
 פתגמיא רי אָנא מסהר בכון
 יקא רין די תפקדנון ית בניכון
 למטר למעבר ית כל פתגמי
 אורייתא קרא: מו ארי לא פתגם
 רקא הוא מכון ארי הוא חייכון
 ובפתגמא הרין תורכון יומין על
 ארעא די אתון עברין ית ירנא
 תמן למירתה: מח ומליל ית עם
 משה בכרן יוקא הרין למימר:

לקט בהיר

קצב) ושם הראהו חגיגת הבית, ומביא פסוק זה, כי שם
 נזכר גם ענינים ואזנים: קצב) משל היא זאת, כאדם
 המולה משא כבידה על חוט השער, כן דברי תורה מזאת
 אחת ומדקדוק אחד יולאים ומסתעפים ענינים רבים
 בפרד"ס, לזה ודאי שגרייה כונה וכבוד ראש: קצבה) לפי
 שהכחוז אומר שימו לבבכם, "לכל" הדברים וגו' לעשות את
 אותם, "כל" דברי התורה, ואפילו דברים שאין לך בהם לדעת
 המורה כמו ספרי חכמות חלונות שאין בלימודם רק תכלית
 הידיעה, אבל לימוד התורה הלימוד בעלמה אינה דבר רק
 כי הוא חייב, ומסר למ"ד כאלו אומר לא, "לדבר" רק הוא
 מכס (אלמוש'), ולזה לא די שיאמר הכתוב כי הוא חייב, שרצה
 להדגיש שכל פרט ופרט הוא חייב ואין שום דבר
 ריק בתוכו: קצבו) פי' בהשקפה ראשונה נראה שדבר רק
 הוא כי מה נפ"מ ומה יאל לנו בסיפורים הללו, אבל האמת
 שאין דבר רק בתורתנו הק', שדבר זה בא ללמד אותנו שבין
 וגדולתן של דריקי אמת אשר שם ה' נקרא עליהם כמו
 אברהם אע"ה שהיה מכובד מנושא ומרומם עניני כל
 העולם, והש"ס כתב שאין מזה ראיה על קיבול שכל יתר מזה, וכל
 כוונת רבינו לפרש חובת "מכס", כי דבר פשוט הוא שאין במורה דבר רק, אלא אפילו "מכס" איתו רק, וכן בדרך הא',
 והביא רבינו ב' דרכים, שלפי דרך הא' היה די לומר כי לא רק הוא מכס פי' לימוד התורה ומימרה מיצת, "דבר", או חסר
 למ"ד כלעיל באת הקודם, ומדוייק הוא בדרך הב' שאין שום דבר רק במורה (מ"ל):

אור החיים

אומרו (ישעי' י) היתפאר בגרזן וגו':
 מה. בעצם היום הזה לאמר. אומרו לאמר, שיאמר להם לישראל שכוא עולה למות, חזק מכון
 לדבריהם ז"ל שדרשו (ספרי) באומרו בעלם היום

וַיִּבֹא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־כָּל־דְּבָרֵי
 הַשִּׁירָה־הַזֹּאת בְּאָזְנֵי הָעָם הוּא
 וְהוֹשֵׁעַ בֶּן־נּוּן: מו וַיְכַל מֹשֶׁה לְדַבֵּר
 אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל

מחתי צלח עליהם (ספרי) הרעה ומחתי הצח עליהם
 כעוצה: ואין מידי מציל. (מי) שילול אחכס מן
 הרעה אשר אביא עליכם (ספרי): (מ) כי אשא אל
 שמים ידי. כמו כי נשאתי, חמיד אלו משרה
 (מקום) שכינתי בשמים (ספרי), כתרוממו, אפילו חלש
 למעלה וגבור למטה אימת העליון* על החתחון וכל
 שכן שגבור למעלה וחלש מלמטה: ידי. מקום
 שכינתי, כמו (במד' ב' י"ג) ארש על ידו (ספרי), וביה
 (יכולת) בידי להפרע מכס אצל אמרתי שחי* אנכי
 לעולם איני ממחר לפרוע לפי שיש לי שהות בדבר
 (כי) אני חי לעולם ובדורות אחרונים אני נפרע מהם
 והיכולת בידי ליפרע מן המתים (ספרי) ומן החיים, מלך
 בשר ודם שהוא הולך למות ממחר נקמתו ליפרע
 בחייו כי* שמה ימות הוא או איבדו ונמצא שלא ראה
 נקמתו ממנו אבל אני חי לעולם ואם ימותו הם ואני
 נפרע בחייהם אפרע במותם: (מח) אם שנתי
 ברק חרבי. הרצה אם יש שאינם חלויים (אף) זה
 כך פירושו) כשאשקן ברק חרבי וחלחל במשפט ידי
 וכו' כמו שפירשתי למעלה (ספרי): (מד) הוא והושע בן
 נון. שבת של דחג (ספרי) היתה ניתלה רשות מזה ונתנה
 לזה (ספרי י"ג), העמיד לו משה מתורגמן ליהושע
 שיבא דורש בחייו כדי שלא יאמרו ישראל בחיי רבך*
 לא הים לך להרים ראש (ספרי לעיל ל"ג י"ד), ולמה
 קוראתו* כאן הושע, לומר שלא זכר* דעתו
 עליו (ספרי) שאף על פי שנתנה לו גדולה כהפיל עלמנו
 כאשר נתחלתו (ספרי):

לקט בהיר
 קפח) על ישראל: קפו) על האומות: קפז) כלומר בא
 העבר וההווה בלשון עמיד, שנשאתי את מקומי וכסאי להיות
 בשמים וכן אני עושה חמיד, א"כ חמיד היה יכולת בידי ויש
 יכולת בידי להפרע מן הגוים, וכן מרגמו אונקלוס ארי
 אתקניח בשמיא בית שכינתי: קפח) שפירושו אפילו
 כשיסעו יהיה איש על מקומו ולא יתערבו: קפט) וזה מה
 דכתיב (דניאל י"ב ב') ורבים מישיני אדמת עפר יקילו אלה
 לחיי עולם ואלה לתרפות לדראון עולם: קצ) ר"ל כל
 הכתוב (וכן כל מה דלקמן) הוא ממש כמו שפירשתי לעיל
 בפרטות, וכל החילוק הוא ששם היה זאת שבועה, אבל כאן
 שאומרו חי אנכי אינה שבועה אלא אמר סתם שכן
 יהיה: קצא) ובגמ' היא ב' תיבות, "דיו זוגי" ופירש"י
 שני זוגות (דו שנים כמו דו פרלופין) שני חברים היו
 בתמילת היום למשה וסופו ליהושע עכ"ל, ובהכרח כן, שהלא
 תרי קלא לא משתמע, לזה אמר הכתוב ויבא משה וידבר
 הוא בעלמנו ואח"כ אמר עוד הפעם "הוא" והושע לומר
 ששניהם דברו ודרשו לא שהיה יהושע משמע ומתרגם דברי
 משה, ואותו ז' אדר שבת היה ונסתלק רבינו משה לעת ערב
 (מ"ל): קצב) פי' לא נתגאה, כי אות היו"ד שהוסיף לו
 משה רבו היתה מראה אות גדולה ויקר (אוה"ח), לזה אמר
 הכתוב שהוסיף עלמו להושע אפילו אחר שעלה לגדולה, לא
 יהושע, כאשר נתחילמו כשהיה באמת שמו הושע
 (ספרי):

שינוי נוסחאות * חלש על בבור * חת * און * רבו לא היה * קורחו * קוראו * תניס * שלא היה דעתו שיה

אור החיים

מד. הוא והושע בן נון. (ספרי) פירוש הים עומד
 עמו, אבל הדיבור לא דיבר אלא משה
 כאומרו וידבר, וכן אמר ה' ולמדה את בני ישראל
 שימא כפיכם לשון יחיד אל משה, ואומרו והושע
 ולא אמר ויהושע כמו שקרא לו משה, לפי שהוספת
 היו"ד היא ליקר וגדולה כרמז באמרו (במדבר י"ג
 ע"ו) ויקרא משה (ספרי) להושע וגו' וכשהשם הכתוב
 ואמר הוא והושע בן נון הסיר היו"ד, על דרך

אור בהיר

קפב) היל"ל ויבא משה והושע וידברו. קפג) לשון יקר, שלא אמר וקרא משה.

ברוך מרחיב נד בלבאי שכן וטרף זרוע אפקדקד: וירא ראשית לו

ברוך אפתי קנד פליחא שרי וקמולו שלמונין עם מלכין: כא ואחבקל בקדמתא ריחא ארי

לקט בהיר

רש"י

היו יכולים לקבל גרים ולכלכל אותם (במ"ח), ומצת שפט ענין ריבוי, כמו (מ"ז ט' י"ז) שפעת אני רואה שהלוטפה ראה ריבוי עם באים (ראב"ע): פה הקב"ה שהוא ברוך הוא ירחיב את ארץ גד לנד מרחם שהוא בעבר הירדן נד מרחם של ארץ ישראל (רא"ם), ונרדף להרענה משום שמקנה רב לבני גד (חזקוני): פה דיוקן משום שהמנוב אומר בלביא "שכן" ולא אמר רובך, ובכלל מיוחד הוא, ודאי שזא לומר שמשכנו ודירתו יהיה בלביא (ג"א), עוד אפשר,

(כ) ברוך מרחיב נד. מלמד שכיח תחומו של גד מרחיב^(ט) והולך כלפי מרחם (ספרי): בלביא שכן. לפי שכיח סמוך לקפרי^(ט) לפיכך נמשל כאריות (ספ), שכל הסמוכים* לספר לריכיים להיות גבורים: וטרף זרוע אף קדקד. הרגויסה היו ניכרים חותכים הראש עם הזרוע^(ט) במכה אחת (יוב"ט): (כא) וירא ראשית לו. ראה ליעול לר"ם חלק שמו ושחמור * סמוכי ספר

שלאורה אינו מדויק, גבורה נרדף כשיזא למלחמה לא כששכן בצרלו, אצל על הקפר אה"י נרדף שכן בגבורה חמיד כי פתאום יצא האויב, ועוד שידע האויב שגבור שכן שם לא יצא כלל (בר"א), ומה שאמר לפיכך נמשל כאריות, פירושו לפיכך ברכו להיות נמשל כאריות, אצל מקודם לכן היה מן החלשים ששמו נכפל (ב"ב): פה היה מכה בכה כל כך שלא רק הראש הוחזק אלא נחמד עמו חיי הגוף, ובספר כלי יקר כתב שדרך ובעני בני אדם שהרגיש שהמרכב צא כנגד ראשו להגביה ידיו כדי לנכב את המרכב ולהגן על ראשו, אצל שבע גד היו מכים בכה כל כך שהיו חותכים הארבע וגם הראש, וזה מדויק הכמו שאלמר קודם זרוע ואח"כ קדקוד, גם מצינו אף אחי שפיר, וחמת היה אחר הברכה כנ"ל: פה ראה זו ראיה השכל והבנה, כלומר בחר ובקש, גם מפורסם הוא שחייב "לו" מקושר למצוה וירא, והסופר לומר "ליתול" לו, לפי שחייב ראשית לעולם מקושר הוא לאיזה מצוה כמו שמבאר זאת רבינו ריש פ' בראשית, וכן חסר הנסמך, ולפי"ז היה נרדף להיות וירא לו ראשית הנטיילה או ראשית כיבוש, והרמב"ן ז"ל שם צ"ב בראשית מקשה על שיטת רבינו מפסוק שלפניו, עיין

אור החיים

(קבלת צ') ולשמה מה זה עושה, אמר הנביא שזבון ישנו בשמחה הגם ביאחזו מצית המדרש לסחורה, והטעם כדי שיתקיים יששכר בזהלכו כאומרו ויששכר בזהלך. עוד יראה לפי שאין אדם יודע ביאחזו לסחורה אם יצליח אם לא עד שיחזור מוללה, לזה אמר לזבון שמה מעת יליאתך כי בודאי שתלית, והטעם כיון שיששכר בזהלך שליח מלוה אתה לזון לומדי תורה, וכינה הכל יששכר לזבון כי הוא הבונה האלוהי, או יראה בזהלך כינוי ליששכר^(ט), ואמר לשון אלהי^(ט), לז' סיבות, אחד שאין עושין עיקר בעולם אלא ישיבה עראי ועיקר דירתם הוא בית עולמים, צ' כינוי למאהל עליהם

אור בהיר

שומר בלחמך, היל"ל שמה זבון בעשך. צו) ואכל שיששכר לומר צו הוא של זבון. צו) ומצת שמה מושך אחר עמו, וכלאו אמר ויששכר שמה בזהלך. צו) הלא אהל אינו דירה טובה, והיל"ל בבתך. צו) פירוש לדרך הא' שהוא אהל של זבון, למה קרא אותו אהל ע"ש השכינה הק', הלא עסקיו הם חולין. ק) מה צדקה היא שמתמוה רחב אדרינה מסרון הוא. קא) מי ראה ומה זה ראשית. קב) ואינו לשון ראיה עיני. קג) ולא ליששכר יודעי צינה. קד) הלא כל גופו הקדוש עמון שם

באהליה: עמים הריקלאו שם יזבחו ובהיזרק פי שפע ימים יזבחו וישפני טמוני חול: ס וילגר אמר

זמני מוערין בירושלם: יט ששכמא דישראל קמור בית מקדשא יתבנשוון תמן יבסון נבכת קורשין קרעוא ארי נבסי עממא יקרון וסימא רמטמרא בהקא מתגליא קהון: כ וילגר אמר

לקט בהיר

רש"י

הללח^(ט) בשיבת אהלך לתורה לישב ולעבר שנים ולקבוע חדשים, כמו שנאמר (דכ"א י"ב י"ג) ומצני יששכר יודעי צינה לעתים וגו' ראשיהם מלחמים ראשי סוכדריק* היו עוסקים בזך (ספרי) ועל פי קביעת עתיהם ועיבוריהם^(ט): (יט) עמים. של שבטי ישראל (אונק): הר יקראו. לכה המוריה יאספוס^(ט), כל אסופה על ידי קריאה היא, ושם חצרו בקנלים זבחי זדק: בי שפע ימים ייגקו. יששכר זבון^(ט) ויהא להם פנאי לעסוק בתורה: וישפני שמוני חול. כסוי עמוני^(ט) חול, טרית וחלון וכוונת לבנה היוצאים מן הים ומן החול, ובהלכו של (יששכר וזבולן) היה כמו * שאמור במסכת מגילה (י) זבולון עם חרף נפשו למות (שפ"ב י"ח) משום דנפחלי על מרומי שדה^(ט) וזכה מתרעם זבולון על חלקו, לאחי נתח שדות וקרמים וכו' (ספרי): וישפני. לשון כסוי, כמו שנאמר (מ"א י"ט) ויספן את הבית^(ט), וספון בחר (ספ"ג י"ג) ותרגמו ומעלל ככיורי*^(ט) ארזא, דבר אחר עמיים הר יקראו על ידי פרקמטיו של זבולון חגרי אומות העולם באים אל ארצו והוא עומד על הכספ^(ט) והם אומרים הואיל ונלעטרו עד כאן נלך עד ירושלים ונראה מה יראתה של אומה זו ומכ מעשיה וכהם רואים כל ישראל עובדים לאלוה אחד כאלוהי* של זה ומאכלו של זה לא כמאכלו של זה והם אומרים אין אומה כשירה כזו ומתגיירים שם שנאמר שם חצרו זבחי זדק: בי שפע ימים ייגקו. זבולון ויששכר הים נותן להם ממון בשפע^(ט):

ש"י * סתודראות * כמא שמו. * בכסוי * אסתות. * סאלות.

עדה) חיצה שמה מושך אחר עמו, וצרכם בשמחה שיליחו וצוה ישמחו, כי גם בלמוד תורה שייך הללחה ושמחה כשהוליא לאור העלמיה כדכתיב (מה' י"ט) פקדי ה' ישרים משמחי לב, גם מפני שכל אחד נרדף לתנו חניו להניחו צרכם בהללחה שהיה להם די ממה לתן: עו) פי כפי מה שהסטהרין עושין את המדע ואת השנה פשוט או מעובר כפי זה נקבע המועדות וכפי זה נצו כל ישראל לירושלים לרגל. עז) ר"ל לאו דוקא שיקראו זבולן ויששכר את ישראל לעלות לרגל, הם נאספים וצאים מעמם בלי קריאה, אלא משום שזבולן נותן למוך פיו של יששכר וצוה יש להם פנאי לעסוק בתורה ונעשים קנהדראות ועושים את הרגלים בזמנם וצוה ישראל באים לרגל ומקריבים עולות ראיה ושלמי שמה ונדרים ומצוה של כל השנה (ואלו קרויים זבחי זדק ולא חטאות ואשמות שמקריבים בכל השנה), הרי הוא כאלו זבולן ויששכר קוראים אותם, וזה שאמר כל אסופה ע"י קריאה היא, פי' וזה קורא הכמוז את האסופה קריאה, כלומר לשון מושאל ומליה היא, ופשוט הוא (מ"ל): עדה) פי' שייך על שלפני פניו לא על שלפניו על חצרו זבחי זדק - ומה שאמר שיששכר חזלון עשו שותפות ולא היה לו ליששכר רק מה שזלון נותן לו, אין קושיא כי פשוט הוא שלא כל יששכר היה נרדף לשותפות וגם לא כל זבולן נדבו לעשות שותפות: עט) פי' שמה נרדפים הם כמו שמפרש במאמר הסמוך שגם שפון פירושו טמון ומנוסה, כלומר מוציאים מן הים ומן החול דברים יקרי הערך, ובגמ' חני רב יוסף שפוני זה חלון (חלון עולה מן הים להרים וצובעין דמנו חלל ומכר דממים יקרים - רש"י) טמוני זו טרית (דג שקורין טוני"א - רש"י) חול זו זוכית לבנה (היוצא מן החול כדאמר ביציאת השבט (ט"ו): וחול של זבולן חשוב משרר חולות וראוי לזכור לבנה - רש"י): פ) פסוק הוא בשופטים זבולן עם חרף נפשו למות ונפחלי על מרומי שדה, ומקשינן בגמ' מה טעם פי' מה שייכות זה לזה, ומשני אמר זבולן לפני הקב"ה רבנו של עולם לאחיי (נפחלי) נתח להם שדות וקרמים ולי נתח הרים וגבעות לאחיי נתח להם ארצות ולי נתח ימים ונהרות אמר לו (הקב"ה לזבולן) כולן נריכין לך ע"י חלון ע"כ, הרי שתלון היה בתלכו של זבולן: פא) ש"ן שמהלית וסמך היינו הן כידוע - ושם במס' מגילה פירש"י ששפוני היא מלשון חשיבות, וכן ריש פרשת וישב כתב סטונים ושאזיבים, ואין קושיא ואין מחילה שגוייה אחת ושורש אחד להם ופירושם אחד, שדבר חשוב אין מניחים הפקר אלא עוממים ומכסים אותו, ואם הוא טמון הוא חשוב ואם הוא חשוב הוא טמון, ועליך לפתור בכל מקום לפי מה שהוא: פב) מכוסה ומקורה בקורות וגמרים של ארז: פג) פי' סוף גבול ארץ ישראל, וכמו שאמרנו שארצו של זבולן היה אצל הים וסומרים באים שם בפסיוות: פד) וזה

וַיִּגְדֹּהוּ עִם יִשְׂרָאֵל: כִּי יִלְדָן אָמַר
דְּן חֲקִיף כְּגֹר אֲרִיִן אֲרַעֲהָ
שְׂתֵיָא מִן נַחְלֵיָא דְגִנְדָן מִן

לקט בדיר

רש"י

שהאמינו דכריסו ושמו דכעמחם לעבור את הירדן
עד שכבשו וחלקו, דבר אחר ויחא משה ראשי עם
לדקת ה' עשה על משה אמור (ספרי: (כב) דין גור
אריה. אף הוא היה סמוך לקפר לפיכך מושלו
באריות* (ספ: יונק מן הבשן. כתרגומו¹⁷), שהיה
שניו טוחמח - בשל סריח - כורחית.

אור החיים

עמס למה זכה לכל המעלה שיביא אחרים עמו
לעולם הבא, ואמר דקת ה' וגו' פירוש שעשה
הדק דדבר כעגב לה', או אפשר שיכוין לומר
שעשה יותר מחיובו עם ה', וכמו שרמזו בפסוק
(לעיל ו' כ"ה) ולדקת תהיה לנו וכו' (י"ג), גם משפטיו
עם ישראל עשה פירוש שהיה מהדיוק תמיד עם ה'
על ישראל והיה מכריע הדיון לקב' זכות כאמור
בענין העגל ומרגלים ועדת קרת, ועיין מה
שפירשנו בהם, וכפי זה שיעור אומרו ומשפטיו
פירוש משפטים של ה' עם ישראל עשה אוחס,
ופירוש עשה תקוים¹⁸, עוד יראה על זה הדרך לדקת
ה' עשה צמה שנוגע לעלמו, ומה שנשפט הוא
במשפטים אלו למוח בעבר הירדן וסחם חפלתו¹⁹
הוא עם ישראל פירוש הוא בדברים שהם עם
ישראל כגון מי מריבה ואחר הסיבות שמהם, או
יחפרש אומרו דקת ה' וגו' על גד שעשה עם ה'
דבר שיחשב לו לדקת, והוא שעבר הירדן להלחם

אור בדיר

ומשפטיו ה' עשה, וגם חיבה עם ישראל אין לו שחר לכאורה. (קב) כי פי' דקת, הנותן מה שאינו חייב ליתן. (קי) הנוכר
בסמוך לו, כאמרו דקת ה', ואשר לאן כן הוא דרך הכ', כי שם פי' משפטיו משפטי משה. (קיא) וחיבת עשה מושך אחר עמו,
וכאילו כבוד ומשפטיו עם ישראל עשה, הראשון כפשוטו, והשני לשון חיקון. (קיב) פירוש הכבוד עלמו מקשה ומתקן, שאם לדקת
ה' עשה, למה אם כן משפטיו, ומדן שלא ממנו היה אלא עם ישראל. (קיג) שמהם יתן להם הארץ, ואין לזרך לעזרת ה'
בגוים. (קיד) הא לך ראה שלא שאלו שם נחלתם ממנה פחד ומורא ומיעוט אמונה חו"ש. (קכו) שאם לא היו עוברים היו
מביאים מורך נבד ישראל, שהם יולים לחשוב שדברו אמת בפה ואמת בלב. (קכז) היכן ראשו נגורו של דן.

כַּיִּישׁ חִלְקַת מְחַקֵּק סָפוֹן וַיִּתְּא
רְבָא דִישְׂרָאֵל קְבִיר וְהוּא נִפְק
וְעַד בְּרִישׁ עָמָא זְכוּן קָרַם יְיָ עֵבֶד

לקט בדיר

רש"י

בארץ סיון ועוג שהיה ראשית כבוש הארץ (ספרי: כי
שם חלקת. כי ידע²⁰) אשר שם נחלתו חלקת שדה
קבורת מחוקק²¹ והוא משה (ספרי - סופה י"ג): ספון.
אוחת חלקה ספונה ועמונה מכל בריה²², שנאמר
(ל"ד ו') ולא ידע איש את קבורתו: ויתא. ג"כ:
ראשי עם. הם היו הולכים לפני החלוק כבוש
הארץ לפי שהיו גבורים, וכן הוא אומר (ג' י"ח)
חלוצים תעבדו לפני אחיכם וגו': צדקת ה' עשה.

רבא, ונקרא הסופר מחוקק, לפי שחוקק על הלוח בעטו - ובספר ד"ד הביא, יש מקשין והלא קבורת משה היא בהר נבו
כמו שכחו לקמן ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו וגו' והר נבו היה נחלת בני ראובן כ"מ"ש בפי' מטוח ובני ראובן בנו
את חשבון וגו' ואת נבו וגו', והוא ז"ל מירך על פי פשטות שמה שאמר כאן שם חלקת מחוקק וגו' אין פירושו שם בחלקו
אלא שם בארץ סיון ועוג, זה דחוק בדעת רש"י, כי הלא אמר שם "בנחלתו", והנה גמר' ערוכה הוא בנמ' סופה י"ג:
(והוא מן הספרי) א"ר יהודה אילמלא מקרא כבוד אי אפשר לאומרו היכן משה מת בחלקו של ראובן דכתיב (דבר' ל"ד)
ויעל משה מערבות מואב אל הר נבו ונבו בחלקו של ראובן קיימא דכתיב (במד' ל"ב) ובני ראובן בנו וגו' ואת נבו וגו' והיכן
משה קבור בחלקו של גד דכתיב (דבר' ל"ג) וירא ראשית לו וגו' ומחלקו של ראובן עד חלקו של גד כמה הוא ארבעה מילין
אומן ארבעה מילין מי הולכי מלמד שהיה מוטל בכנפי השכינה ע"ל הגמ' (מ"ל), והאמת שאמר' זו מוחת בפשטות
לשון הכתוב, וטעמה רבא איח בכל תרתי, הטעם שמת בהר נבו משום שהיה לרין לארץ את הארץ מקודם ומן הסתם היה
הר נבו מקום שיכול לראות דבק נפשו וגם גופו הק' בני העולמים בכנפי השכינה והולכי למקום מנוחתו המוכן
הארץ וגו', ומיד שנגמר לראותה דבק נפשו וגם גופו הק' בני העולמים בכנפי השכינה והולכי למקום מנוחתו המוכן
ומוזמן ומחוקק לו, וכן כתיב (ל"ד ו') ויקבור אותו בני מול בית פעור ופירש"י קבור היה מוכן שם משעת ימי בראשית
לכפר על מעשה פעור וכו' ע"ל (בד"א): צא) פי' בשלמא אם היה המדובר ממה ע"מו שפיר מה שאמר שהוא ספון
שם, אבל כבר אמרנו שהמדובר מחלקו וקבורתו א"כ מה זה ספון, לזה אמר שהי"נ החלקה ספונה, ואל תמהה שאמר
הכתוב ספון לשון זכר על חלקה שהיא נקבה, שמלינו כן שהפעולה נאמר בלשון זכר הגם שהטעם נקבה, כגון (שמות כ"ב)
כ"ה) אם תצל תחבול "שמלת" רעך עד בא השמש "תשיבנו" לו, או (ברא' ט"ו י"ז) ויהי השמש באה, שפירושו ויהי הדבר
הזה שהשמש באה, וכן כאן יהיה פירושו שם חלקת משה נמלאת ודבר היה ספון הוא (ג"א): צב) זה פשוטו שראוי גד

אור החיים

משה ספון, או חלק ממחוקק כי חלק בגדול עלה
למעלה ולא נשאר שם אלא גופו הקדוש החי ספון,
ועמס הדבר להביא ראשי עם כאומרו ז"ל (ספרי
כאן) להביא דור המדבר לעולם הבא, והוא אומרו
ויתא וגו', וקראם ראשי עם²³ לפי שהם חחילת
קיימי ישראל לה' לעם סגולה. עוד יראה וירא
ראשית הנחלה שנתנו ישראל ארץ סיון ועוג

אור בדיר

ולמה אמר חלקת, אלא פירושו קבורתו שהוא חלקו בעולם הזה. (קד) הלא כל הדור יביא עמו לא רק הראשית. (קו) ופי' וירא,
ביכר לעלמו. (קז) הגם שאינו קבור בארץ ישראל עמו. (קח) למה לא ערנינהו עו"ה, דקת ה' ומשפטיו עשה, או דקת

משלי ב

רבנו יונה

מיד העני כמתנה מרובה יחשב יותר ממתנת העשיר, ונאמר נפש כי תקריב קרבן מנחה (ויקרא כ א). ואמר ז"ל דרכו של עני להקריב מנחה לפיכך נאמר נפש כי תקריב מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב נפשו. והנה אוסיף לבאר בענין האמת, כי יתחייב האדם להתחזק מאוד במדת האמת ולהרחיב גבולה. מרוב היות מדת האמת אהובה ודרושה מלפני ה' יתברך, כי גם אם יאמר האדם בלבו לתת מתנה, או לקנות חפץ בדמים יתרים, אם האיש מן המשתדלים להגיע לשלמות יראת שמים יקיים בפועל את אשר גמר בלבו, כמו אשר שנינו בירר והניח בירר והניח אפי' כל היום לא קנה, גמר בלבו לקנות מעשר ונתן לו, וביארו הענין הזה כי מדבר באדם ירא שמים כגון רב ספרא שהיה מקיים מה שכתוב ודובר אמת בלבבו. ודע כי בדברי רז"ל מרת חסידות ומרת יראת שמים שתי מדות הן, כאשר ביארו בפרק כל כתבי הקודש. והזכירו על ענין אחר מרת החסידות לבריה, כי כל איש אשר מורא שמים עליו יתחייב להניח כל ענין אשר איננו נכון לפני ה' יתברך, אמנם במדת החסידות, הרבות בהדרו המצוה ולאחוז בכל דרך נאה, אף על פי שאם ירף ממנו לא ימצא בידו פועל מגונה ולא מעשה אשר איננו נכון, ותגיע מדת החסידות מרוב התפוז בעבודה, כענין שנאמר (תהלים קיב א) במצותיו חפץ מאד: קשרם על גרגרותיך וגו'. תדבר על מרות האלה תמיד, והיא תפארתך כענין על הגרון, והזכיר ע"ה לדבר תמיד במדות הנכבדות, כי ההגיון בהם יכיר לנפשו להזהר בהם, ויועיל לשומעים כי ילמדו מדבריו דרך החיים, אף כי בדברו בשבח המרה יתהדרו האותיות בה בעיני השומעים. וכדברו בגנות יתגנו המעשים והם בעיני שומעיהם, וגם האותיות בהם יהיו לתורה ויבדל העם מהם. גם הדבור בשבח המדות הטובות ובגנות הפסם תמיד תהיה לעדה על המרבר כי פיו ולבו שוים, כמו שנאמר מצרף לכסף וגו' (לקמן י א) כאשר יתבאר: כתבם על פה לבך. שתשיב אותם בלבך תמיד לעשות עצות בנפשך איך תשיג אליהם ותגיע לקיים אותם בפועל:

מדרשי חז"ל

גדולה תורה שהיא נתנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא שנא': כי חיים הם למוצאים ולכל בשר מרפא. ואומר: כי אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוספי לך. (אבות טו:).

והתועלת בשמירת התורה ומצוותיה. המדות האדם עם הבורא ושכרו. והתחכמה והתבונה ותועלתם. התחכמה והגמול למחזיקים בה. באיטורים בין אדם לחבירו. ורשעים ושכר הצדיקים.

תרגום יונתן

בה: כב ורשעים מארץ יפרתו וכוונתו יפחו
 כמנהג: פ גא בני תורתו אל תשכח ומצותי
 יצד ללבך: כפי ארך ימים ושנות חיים
 ושלום יוסיפו לך: וחסד ואמת אליעזבך
 קשרם על גרגרותיך כתבם על לבך
 וקושטא לא נשקונך קמורגו קצורך וכתוב אנן על לח דלפך:

והוא תרגום יונתן בלשון חז"ל

(ג) אורך ימים וגו' ושלום יוסיפו לך. תורתו ומצותיו:

מצודת דוד מצודת ציון

(א) בני. אמר במקום ה', אחת ישראל החביב לי כבן לאב, הנני מהירך תורתו אל תשכח: (ב) ושנות חיים. רוצה לומר שנות השקט ושלום: ושלום יוסיפו לך. התורה והמצות הם יוסיפו לך, כי הם ילמדו עליך זכות: (ג) אף יעזבך. אל תהיה נעזב מהם כי אם אתה תעזבם. רוצה לומר בכל עת תהא מדבר בהם וחושב בעינים:

אבן עזרא

נפש: (א-ב) בני, יוסיפו לך. התורה והמצוה: (ג) קשרם. כתבם. על התורה והמצוה, כי השם ישרה ואתמו לנצרך ולא יעזבך. על כן קשרם וגו' והטעם שלא תשכחם. פירוש אחר, עשה אתה שלא תעזבם חסד ואמת, קשרם וגו':

רבנו יונה

ואנשי און. והענין הזה אינו בכלל מדות התורה ובכלל ענין האמת שישפוט בין בני אדם, שלא פנים לנכבד ולאובה, ובכל דבר מריבה ומחלוקת יצדיק את הצדיק וירשע את הרשע. וכן אמרו חז"ל מנין לתלמיד שישב לפני רבו וזכות לעני וחובה לעשיר מנין שלא ישחוק מרבו שקר תרחק. ואמרו ז"ל ארבע כתות מקבלות פני שכניה כת הנפסים כת שקרים כת מספרי לשון הרע, ונאמר (לקמן ט טו) מצדיק ומרשע צדיק תועבת ה' גם שניהם, ונאמר (א) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. ובכלל האמת שאם יחלוק עם חבירו וינצחהו באמת עליו, וכן בכלל אם ישפוט בני אדם על שוים ירבה לחקור העדים, ואם נראה לו כי הדין לפניו יחמץ אותו ולא יתכנו. וכן בכלל יקבל לשון הרע, ולא יאמין כל מה שישמע מן דברי שקרים, אן ישם הדברים בספק עד נחקרים אצלו. ונאמר שקר מזין על לשון הדין ונאמר פתי יאמין לכל דבר (יד טו). וכן המעשה השכליות בכלל האמת כי יזהר מן הדעות המשתנות ומן הסברות הנפסדות ובכל חכמה אשר יצטרך דברי אמונה אשר יתבונן ירבה לחקור האמת

משלי ב ג

כ

בה: כב ורשעים מארץ יפרתו וכוונתו יפחו
 כמנהג: פ גא בני תורתו אל תשכח ומצותי
 יצד ללבך: כפי ארך ימים ושנות חיים
 ושלום יוסיפו לך: וחסד ואמת אליעזבך
 קשרם על גרגרותיך כתבם על לבך
 וקושטא לא נשקונך קמורגו קצורך וכתוב אנן על לח דלפך:

רש"י

(ג) אורך ימים וגו' ושלום יוסיפו לך. תורתו ומצותיו:

מצודת דוד

(א) בני. אמר במקום ה', אחת ישראל החביב לי כבן לאב, הנני מהירך תורתו אל תשכח: (ב) ושנות חיים. רוצה לומר שנות השקט ושלום: ושלום יוסיפו לך. התורה והמצות הם יוסיפו לך, כי הם ילמדו עליך זכות: (ג) אף יעזבך. אל תהיה נעזב מהם כי אם אתה תעזבם. רוצה לומר בכל עת תהא מדבר בהם וחושב בעינים:

אבן עזרא

נפש: (א-ב) בני, יוסיפו לך. התורה והמצוה: (ג) קשרם. כתבם. על התורה והמצוה, כי השם ישרה ואתמו לנצרך ולא יעזבך. על כן קשרם וגו' והטעם שלא תשכחם. פירוש אחר, עשה אתה שלא תעזבם חסד ואמת, קשרם וגו':

רבנו יונה

ואנשי און. והענין הזה אינו בכלל מדות התורה ובכלל ענין האמת שישפוט בין בני אדם, שלא פנים לנכבד ולאובה, ובכל דבר מריבה ומחלוקת יצדיק את הצדיק וירשע את הרשע. וכן אמרו חז"ל מנין לתלמיד שישב לפני רבו וזכות לעני וחובה לעשיר מנין שלא ישחוק מרבו שקר תרחק. ואמרו ז"ל ארבע כתות מקבלות פני שכניה כת הנפסים כת שקרים כת מספרי לשון הרע, ונאמר (לקמן ט טו) מצדיק ומרשע צדיק תועבת ה' גם שניהם, ונאמר (א) דובר שקרים לא יכון לנגד עיני. ובכלל האמת שאם יחלוק עם חבירו וינצחהו באמת עליו, וכן בכלל אם ישפוט בני אדם על שוים ירבה לחקור העדים, ואם נראה לו כי הדין לפניו יחמץ אותו ולא יתכנו. וכן בכלל יקבל לשון הרע, ולא יאמין כל מה שישמע מן דברי שקרים, אן ישם הדברים בספק עד נחקרים אצלו. ונאמר שקר מזין על לשון הדין ונאמר פתי יאמין לכל דבר (יד טו). וכן המעשה השכליות בכלל האמת כי יזהר מן הדעות המשתנות ומן הסברות הנפסדות ובכל חכמה אשר יצטרך דברי אמונה אשר יתבונן ירבה לחקור האמת

נִפְשׁוּ כִּי יִרְעֹב: לֹא וּנְמָצָא יִשְׁלֵם שְׁבַעֲתִים
אֶת־כָּל־הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן: לִנְנֹאֵף אִשָּׁה חֹסֵר
לֵב מִשְׁחִית נִפְשׁוֹ הוּא יַעֲשֶׂנָה: לֹגְנֵעַ
וּקְלוֹן יִמְצָא וְחִרְפָּתוֹ לֹא תִמְחָה: לֹד־כִּי
קִנְיָה חֲמַת־גֹּבֵר וְלֹא־יִחְמוֹל בְּיוֹם נֶקֶם:

למתדמיו לנכבא דנגב
דתשבוע נפשיה קמור
דכפון: לא ומן דמשחפה
פריע חד קשבעה
וכוליה מולא דכיתיה
תיב: לבמן דגור
באתתא חסיר דרענא
ומן דכעי די יחפל

נפשיה הוא עבד לה: למקחשי וצערי יארע וחסודיה לא מקעי: דמטול דמננא חמתא

רש"י

מחזירים דניור אחד. אם יגנוב הגנב גניבה אין
לבומו כל כך כמו הנואף, למה, כי לרעיון נפשו
הוא עושה, וחלי אין לו מה יאכל, וכשמנאל יש לו
תקנה במשלומין, ולכל היומר ישלם שבועתים,
כלומר משלומי כפל הרצה, ואפילו חמישים על אחד.
ויש מפרשים שבעתים, כמו גונב שור וכליו וטבחו
שמשלם חמשה בקר ומשלומי כפל על הכלים, נהרי

מצודת דוד

לבוות את הגנב כאשר יגנוב למלא נפשו, כי רעב
הוא וגנב לשבור הרעבון, וכמעט לאונס יחשב:
(לא) ונמצא. וכאשר ימצא יוכל לתקן בתשלומין, ואם
יתן שבע פעמים כשיעור הגניבה או יתורל ממנו בעל
מכל הון ביתו אבל לא נגע עד הנפש: (לב) נואף אשה.
אבל המנאף עם אשה הוא חסר לב, והרוצה להשחית
נפשו עשה יעשה כזאת, הואיל ואין לו הכרח כגונב ממון:
(לג) נגע וקלון ימצא. מן השמים ימצא נגע, כי על
ידי גילוי עריות הנגעים באים, ומן הבריות ימצא קלון:
לא תמחה. לא תהיה נשכחת: (לד) כי קנאה. הנקמה
תעורר חמת הבעל ולא יחולו עליו ביום אשר תמצא ידו
לנקום נקם, ותהיה אם כן הדבר שמור ולא תשכח:

אבן עזרא

אנשים לגונב שירעב אין לו מה יאכל, כי אם
יגנוב למלאת התאוה הוא גונב: (לא) שבועתים. שבע
לכד וכך את הכבשה ישלם ארבעתים (ש"ב יב ה)
כענין וארבע צאן תחת השנה (שמות כא לו) וכן
שבועתים יוקם קין (כראשית ר כד), והענין כאור
שבעת הימים (ישעיה ל כו), ובעבור שרוב תשלומי
הגנבה הנמכרת הם חמשה, וקרוב בנמצאים שנים על
כן אמר שבועתים: כל הון ביתו יתן. עד שישלם

מדרשי חז"ל

לא) את כל הון ביתו יתן. זה עם הארץ שמאחר שלמד
תורה חזר לקלקלו, והקביה משלימו לייך מדורי
גיהנם. "ישלם שבועתים" זה הדין, שמשעה שנתמנה על
הצבור ואינו דן דין אמת לאמתו, הקביה משלימו לייך
מדורי גיהנם. ולא עוד אלא שמוריד עמו כל בניו וממונו,
שנאמר: את כל הון ביתו יתן. (ילקו"ש).

לב) נואף אשה חסר לב. "על גפי מרומי קית", רבה בר
בר חנה רמי כתיב על גפי, וכתיב על כסא, בחחילה

לֹא־יִשָּׂא פָּנָיו כָּל־כֹּפֵר וְלֹא־יֵאָכֵל כִּי
תִרְבֶּה־שֹׁחַד: פֹּא בְּנֵי שָׂמֵר אֲמָרִי וּמִצּוֹתַי
תִּצְפֹּן אֶתְךָ: בְּשָׂמֵר מִצּוֹתַי וַחֲיֵה וְתוֹרָתִי
כְּאִישׁוֹן עֵינֶיךָ: אֶקְשֶׁרֶם עַל־אֲצְבָעֶתְךָ →
כְּתָבְךָ עַל־לוֹחַ לִבְךָ: דֹּאמֵר לַחֲכָמָה אַחֲתִי

הברא ולא תיס ביומא
העורענא: להולא נסב
באפיה דכל דיהב ליה
מהבא ולא מתפס פד
הסנא שוחדא: אברי
גור מיקרי ופקודי
משש גבך: בנמר
פקודי וחייה ונימוסי היך

בתא רעניא: גקטור אגון על אצבעתך כתוב אגון על לוח דלכך: דאמר לחכמתא אחתי

רש"י

עו ממנו של הקצ"ה, שהוא גנור על כל, ולא
חמול ביום נקם: (לה) לא יא ישא. פנים לכל ממון,
נפשו על אשר כפר בו ונדבק בעטרה זרה. ורבותיו
דעו לא יבזוז לגנב. זה המתגנב מאחר פניו,
הוון לצית המדרש ועוסק בתורה. ונמצא ישרם

מצודת ציון

הכופר. שוחד. ענינם כמו פדיון: א) תצפון. תסתיר:
כ) כאישון עיניך. הוא בת העין. ובעבור קטנות צורת האיש
הנראה בו, קרוי אישון. כמו האמינון אחין (פ"ג י ט)
שבאה תוספות הגר"ן להקטינו ולהשפילו:

מצודת דוד

(לה) לא יא ישא. לא יהיה נושא פנים של כל מין ממיני
הכופר להעביר הקצף כעבורו: ולא יאבדה. לא ירצה
לחמול אם תרבה שוחד, והוא כפל ענין במלות
שונות: (ב) וחייה. בעבורם תחיה: ותורתִי. מוסב על

אבן עזרא

בעלות חמתו היה מקנא בו לשכבו עם אשתו: (א) בני. שמור: (ג) על לוח לבך. שלא תשכחם:

מדרשי חז"ל

אשה. "משחית נפשו הוא יעשנה" כמשה שאמר ועתה אם
תשא חטאתם, ואם אין מחני נא. כיהושע שאמר כי ולא
תהם. כדור שאמר תחי נא ידך בי ובבית אבי ובעמך לא
למגפה. וכל שאין בו כל המדות שיש בהקביה, לא יקבל
עליו שרדה. ונאף אשה חסר לב. הקביה מסיר חכמה מלבו,
אין חכמה אלא תורה, שנאמר: מחכימת פתי. ולא עוד אלא
שמשיגין זיו פניו, וכשכא ליום הדין אין הקביה מחול לו
אלא מתמלא עליו תמה, שנאמר: ולא יחמול ביום נקם.
(מסיקתא ובהי).

קשרם על אצבעותיך וגו'. תניא, לאהבה את ה' אלהיך
לשמוע בקולו ולרדקה בו, שלא יאמר אדם אקרא כדי
שיראוני חכם, אשנן שיקראוני רבי, אשנן שאהיה זקן ואשב
בשיבה, אלא למד מאהבה וסוף הכבוד לבא, שנאמר: קשרם
על אצבעותיך כתבם על לוח לבך. (מדרים סב).

יושאי הפרק

א) ב) בשמירת החכמה תשמר מאשה זרה.
ב) תיאוור הפתי המתקרב אל אשה זרה.
ג) צורת פיתויי האשה למתפתה אחריה.
ד) כ) סופו של הנער הפתי.
ה) כז) אזהרת נוספת מפני האשה הזרה.

ושמנו בסעודתו של אותו רשע כרי שיהיו פטורים מלעלות לאי ובהמיק ומלכות צ"ד וע"י נתמייצו להעמיד עליהם מלך קשה כהמן כח"ל — והנה שם יהודה הוא פ"ש מלכות בית דוד נקרא יחודיים וע"כ אותן שנתקבלו לסעודת האשורש אלו היו יהודים שרונם במלכות צ"ד לא היו הניס ולא נכנסים לשם, אך אלו לא בקשו דוד מלכם ע"כ כתיב כל העם הנמלאים בששון ופי' חלקי יהודים ולא נתכנו בשם יהודים אלא בשם עם הנמלאים בששון ופי' אך מרדכי לבדו הי' איש יהודי הנכנס תחת עול דוד ומלכותו והיה מלפני יום יום מתי תחזיר העטרה ליושנה וא"ל עלי ממית עמלק תחלה, וא"ל זה אלא ע"י בנימין מפני כי כל השבטים השתחוו לעשו חוק מבנימין, ועתה אם גם הוא מבנימין ישתחוה להמן העמלקי בטל פכדו ח"ו ע"כ לא יכרע ולא ישתחוה, והיינו איש יהודי ואיש ימני דייקא התחוק במעט ימני בנימין משום שרצה להיות איש יהודי דייקא ממלכות בית דוד וכח"ל.

בעזרי' מה שחנני הי"ת דרוש לוי אדר יום ה' פ' תצוה תקצו"ל לפ"ה.

ואתה תלום את צ"י ויקחו אליך שמן זית זך כתיב למאור להעלות נר תמיד. במדרש זשי"ה כי אתה תאיר נרי ה' חלקי יגיה השכי. י"ד אתה תאיר לנוכה, יגיה השכי לבסתר ועוד ה"י לו להתהלך ה' חלקי ואח"כ אתה תביל מנח ט"ף להתהלך אתה ואח"כ מוכיר שמו יתי ה' חלקי יגיה השכי. תביל אהזיל [מגילה י"ד]. גדולה השרת טענת יותר מנחיה נפחיה ה' נפחיה שכולם לא החזירו למוטב והשרת טענת ההזרתן למוטב, כי כל הנביאים אינם פועלים אלא כמשהו בשם פה, ששם אין כחן ילון עכ"פ לא יבעירו, ואם יש חזק קטן יאירו הם אור גדול, אבל אם אין כחן אפי' ילון קטן כמו שהיה בדודו של הורבן בדלתיב [ש"ה ה'] פשטתי את כתנתי איבס אלכסנה רחנתי את רנלי איבסו הטעם, אז לא יופיעו כל הנביאים. אך השרת טענת האיר מתוך השיבה האילה והחזיר למוטב, ולא עוד אלא שמתחלה קבלו התורה מאזנס והדר קבלוהו בימי האשורש בשמחה ורנון, ולא יפענו עוד מודעה רבה לאורייתא. ויגיל דוס רנו קלת בפרשתנו עפ"י ש' במדרש זית רענן יפ"ת קרא ה' שמך מה זית זה כותשין אותו ואח"כ נותן שמנו קך ישראל ע"י יסורים נותנין שמנס. והיינו ואתה הוא מרע"ה עם כלולת כל הנביאים תלמידיו תלום את צ"י כל התורה והמנות, ואמנם עדיין הוא מלא שמרים דהרי קבלוהו בלונס, אך ויקחו אליך נוסף אליך ועל דברי נביאים תלמידך יקחו שמן זית זך מאלכסו ומרלון ע"י שהוא כתיב כותשין וחונטין ע"י יסורים אהו יתי להעלות נר תמיד שלא יפענו עוד מודעה רבה. ולבוא אל המכוון כי אתה לנוכה רוננו כשהשכינה שורה בישראל ונביאי ה' מנזיין, והי' חלקי נוסף רחמים לדין, וסילוק בהסתר פנים. ע"כ אמר אתה לנוכה אז תאיר גרי פי' כשיש קלת נר תאיר ממנו אור גדול אבל כשאין אפי' נר ושם ילון אז לא יבול להאיר, אמנם ה' חלקי כשהוא במה"ד מעמיד מלך קשה כהמן והוא בהסתר פנים אז יגיה אפי' השכי אפי' בהשך גמור בלי שום ילון.

וא יאמר ואתה תלום את צ"י ומסיים ג"כ חקת עולם לדורותם מאת צ"י. כו ר"ם אין מעמידין בטי למימר דבר אל צ"י ויקחו לי תרומה שאין לישראל ליקח מנוי למדנת המשכן ופריך ממעשה שהיה שרנו ליקח אצ"י

האפור מדמנה בן נתינה, ומתוך אצ"י שהם הפסוק הענין פי' מדלח כתיב ואנני שהם, ויש לעיין א"כ: שמן למאור נמי הפסוק הענין ומותר ליקח שמן למאור מנוי, והנה כפי' זו נאמרה תלום את צ"י ישראל ויקחו משמע צ"י יקחו ולא אפי' ועוד כפל ומסיים מאת צ"י וא"ע לבחורתה וי"ל דודאי מדאורייתא מותר ליקח שמן מנוי לעבודת בהמיק אך ה' הויק דדחיל גור על פתן שמלן ובנותיהם אפי' להרויט, א"כ לה"פ לבבוס הוא אצ"ר מדרבנן. נתקנת מרע"ה כי בקדושה פת שמן ויין היינו נסבי הקדושה כולם סולת למנחה וכלול בשמן ויין לנסך, ובקדושתו של בלק ובלעם וילך שפי' שמן פית יין בעומתה [מגילת לילי לז"ל תקס"ה ד"ה והנה ה"י וכו'] ע"כ כבד יתו מרע"ה שלא ליקח שמן מנוי למנוחה ע"כ לפיל בפי' תרומה לא כתיב ויין ושמן למאור דאין קפידא ליקח מנוי דוקא, אמר הקב"ה זה משלי אך ואתה דייקא אתה תלום מדרבנן ומתקנת צ"י ישראל ויקחו ולא אפי' ויקחו.

ואמר כתיב למאור ואח"כ [ילקוח] ולא למנחות ואח"כ מלך צ"י נוטל שמן המנוחה לחיילם והגויים להאיר והקב"ה בסיפוך כתיב למאור ולא למנחות. זין ה"והה לחיילת הקב"ה כי האוכל בבר אברים? מה מנוחה וישפע שפע חלקי לת"ה ונשחו שמן ששון ומנוחה וכו' וישפע שפע פרנסה ומנוחה, ולמדך תורה שיה' שמן תורתו זך ונקי ויקפיד על שמועותיו כי ה"ה חייב ואורך ימיני, ולא יחוש כ"כ על לרבי שה"ה המושפע ממנוחה זאת ועוד אחרת אח"כ [מגילה ו'] יעתי ואל"ת תחתי לא יעתי ומנחתי אל תלמידי והי"מ לדברי תורה חש למילי דעלמא סיעתא משמיא הוא. ע"כ אמר כתיב כתיבתי ויגעה רבה למאור כי לא יעתי לא מנחה, אבל חז' כתיב למנחות כי סיעתא הוא משמיא.

ועד"י י"ל משאח"ל [מגילה ט"ז]. זה המן ומלא תלמידים יושבים לפני מרדכי ולמד עמיהם הלכות קמ"ה. והנה המן חתי גולל קוממל קוממל דרכו ודמי עשרת חלפים ככרי כספא דידי, זה כבר פרשנו במק"ל בחלפין. שג"ה אך לומר ששראו משמים סימן טוב למרדכי צנוה. ששק עס תלמידיו ודוקה בהלכות מנחה. ע"ד שחז"ל [ש"ה ו'] פתח פתחא לכהי פרשתא מנחה לחדש שהוא טוב נתן חכמה ודעת זה מרדכי ולחושא נתן ענין לאסוף ולכונן זה המן לתת לכוז לפני חלקים זה ותשם אהבת את מרדכי על בית המן ע"ש, והיינו כח"ל כי מרדכי ביגיעה גדולה ומחשבות עמוקות עסק בחכמה ודעת שזו היגיעה בהשכל חכמות ודעות רבות, ולחושא נתן ענין לאסוף ולכונן עושר הרבה במעשה קוף בעלמא כניסה ואסיפה, ולבסוף בלי שום יגיעה אפי' בלי כניסה ואסיפה נמשך לטוב לפני חלקים זה מרדכי — וזה נרמו לו בעסקו עס תלמידים שהעסק הוא נקרא שמן זית. זך כתיב ויגיע למאור להאיר והלכה, ובמה עסק בהלכות קמ"ה מנחה. שהוא גרי' הפה"ה שאינו כתיב, שגיט לו בית המן בלי יגיעה.

במדרש הן קרבו ימך למות, אמר לו הקב"ה פה"ה קובל עליך איני זו ואיני שוקט וכן עמדת קיים, ומו במדרש אמר לו משה להקב"ה כהן קלסמך, הן לכהי לקיך השמים ושמי השמים ובהן אתה מבשרת הן קרבו ימך למות, ח"ל הקב"ה אמרת והן לא יפמנו לך. אח"כ המן שמה שפסל לו פור צירה שמת צו חסד רבן ולא ידע כי צ"י אדר מת וכו' אדר גולד [מגילה יג"ג]. הנה כתיב [שמות ג' ד'] ויקרא אלי וגי' משה משה ואח"כ ש"ך

[ש"ך ט"ז] משה משה בלי פסיק והוא מסתרי תורה, אבל ע"ד פ' ה' משה פעמים, כי גם ערס ז' בשר וכו' ימיו מלא ועשרים וצ"ב משה גמטרי' שלו שהיו ימיו מלא ממת* שגים הוא שמי' אורות מעתים שצעה פעמים שצעה שהו וזרע אורו כי פ"ב הוא שנתמלא וזרע חלקים את האור כי טוב. והנה מיד צ"י אדר כשגולד נקרב והאפ"סו שלשה ימים עד ז' סוף המס' וקפאה"ה נת פריה משה על משה"ה והיינו משה משה צ"י פ' כי וזרע ח"ל אדרהם וגו' באל ש' אל שרי ה"י משה עלמו כי אל ז' מדרבנן כמה פעמים והנה אור שיתן לו ביום ז' סוף ע"י המים פמים מי מריבת קדש, אך מו כשחלק היליה כיון כשנסתלק ז' המה מנחמיקה ולא היה יכול ח"ס הקב"ה בעלמו ולא גודע קבר גי' ה"ל. והמן לא ידע אלא שם ונסתלק צ"י אדר מנאל לא נסתלו שמת ולא ידע כי בלוחו יום נ' שה"ה אורות ואל מנחמיקה לה תורתו.

ולבוא אל המכוון בעניני להקדישי יכן לא י וכו' וימיו מלא ועשרים, וי"ל צ"י שלו משה ועשרים ואח"כ יסתו שגולד מנחמיקו. אך לפ"ז גם המנו והזיקים מתרפאים בה כמו שיהי של משה מכה נגלל המה וה' וכו'. לכה, ויען לא האמנתם כי לב וזרעל לחותם מדרגה שלעיל שטעמים אך לא האמנתם צ"י לא תביאו — והיינו דאמר ל"י הקב"ה משה ועשרים ואם תהו נכה יסתלק הנחמיק ואור שגי קובל עליך כי החמה היא כנחתי ח"ס תשאר אתה בלי נחמיק, ו פ"ן ל"י חלקיך השמים ושמי השנ מנחמיקה ויתוקן עולם במלכות שדי ח"ס אין העולם כדי נשמע בלוי ה' פי' למענס ולא שמע אלי

על כן קראו לימים האלה ו על כל דברי האגרת הו הגיע עליהם. דברי הפסוק הלו פורים ולא גרלות בלטיק, ומה של דברי האגרת. אח"כ [מגילת סראשורה לא נשמתיי משוגלח דחמרי מאי האי דשדיר לן פ' פרדשכא ליטו ופירשי דמוק. ו

* ע"י לעיל בדיש דרוש לו בע"ס סאמר ח"ד ח"ג פרק ד'.

לצא לפניו. והנה משה רבינו לזד גדול מעלתו
 צודאי הוה בצחינת שר לפני הקב"ה, אמנם
 לטובתו של ישראל נתן לו הקב"ה צמתנה גם
 צחינת עזד, כדי שיוכל לצא בכל עת אל הקודש
 לבקש רחמים עליהם, וזה שאמר ישמח משה
 צמתנת חלקו כי עז"ד נאמן קראת לו, שנתן לו
 השי"ת צמתנה גם צחינת עזד כדי לפעול
 ישועות עבור ישראל בכל עת, עכ"ד ודפח"ת.

והנה כבר פירשו בצפרי הקודש מאמר הכחוצ
 ואחכ תצוה את בני ישראל ויקחו אליך
 שמן זית זך, דהיינו שישיע משה רבינו לכל
 ישראל השפעת התורה והחכמה, כי שמן זית
 רומז לחכמה כמבואר בגמרא (מנחות פה):
 מחוק שרגולין בשמן זית חכמה מליכי זכן. והנה
 מעלה עליונה זו להשיע לישראל תורה וחכמה
 היא צחינת שר, על דרך שאמרו בגמרא (חגיגה
 יד.) שר חמשים, זה שידע לישא וליתן צחמשה
 חומשי תורה. ומעתה י"ל דעל זה צח המדרש
 להשמיטנו כי חוק ממה שזכה משה רבינו לצחינת
 שר, להשיע תורה וחכמה לכל ישראל, עוד זאת
 הוסיפו לו מן השמים גם צחינת עזד להפיל
 על ישראל בכל עת, ולזה הסמיכו את הכחוצ
 תקר"א ואנכ"י אענ"ך, ללמדינו שזכה משה רבינו
 גם למעלה זו לקרא אל ה' ולהעתיק בעד
 ישראל, בצחינת כי עזד נאמן קראת לו.

*

ג עזר יש לפרש המדרש, ואחכ תצוה, כה"ד
 תקרא ואנכי אענך למעשה ידך תכסוף.

ויתבאר על פי מה שכחז מרן החתם סופר
 בדרשותיו (לז' אדר עמוד קס"ט)
 לפרש הכחוצ כחית למאור, ודרשו חז"ל (מנחות
 פ.) ולא כחית למנחות, והכוונה כי ממנורה
 יושפע שפע אלהי לתלמיד חכם, וממנחות ושולחן
 יושפע שפע פרנסה ומזונות, ואמרו חז"ל (מגילה
 ו.) יגעתי ומלאתי תאמין, לא יגעתי ומלאתי אל

תאמין, וכי מילי לדברי תורה, אבל צמשה ומתן
 סייעתא מן שמיא הוא. על כן אמר כתי"ת
 כחיתה ויגיעה רבה, למאור, היינו דווקא אלל
 לימוד התורה כי לא יעשה לא מלאה, אלל אין
 לריך כחית למנחות, כי סייעתא הוא משמיא,
 עכ"ד.

ובמוצאי דבריו הקדושים את למדים כי אף על
 פי שגזרה גזירה על האדם (צראשית
 ג יע) ציעת אפך תאלל להם, מכל מקום מועיל
 תפילה וצקשה שימין לו הקב"ה ערף חוקו צלי
 עורח ויגיעה, וכן מבואר בזה"ק (בשלח דף
 סב.) כל מאן דמללי ללוחיה לגבי קב"ה על
 מזוניה, גרים דיחברך כל יומא על ידי הוה
 אללג דמזון, עיי"ש בזה"ק. אולם אלל עסק
 התורה אף אם יתפלל אדם אל השי"ת שיתן
 בלבו צינה להבין ולהשכיל, עם כל זה עדיין
 לריך ליגיעה ועמל, כי קודשא בריך הוא צבי
 וחמיד ורגיג דילעון בלעותא בצורייחא, ורק על
 ידי זה זוכה האדם לכתרה של תורה, כאמרו
 ז"ל (צרכות סג.) הסכת ושמע ישראל (דברים
 כז ט), כתחו עמכם על דברי תורה, כדאמר
 ריש לקיש מנין שאין דברי תורה מחקימין אלל
 צמי שמיא עמנו עליה, שנאמר (צמדבר יע
 יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל. וזהו
 הכונה כתי"ת למאור, שעל מאור התורה
 לריכים לכחיתה ויגיעה רבה, אלל לא כחית
 למנחות, כי אלל הפרנסה מועיל תחינה וצקשה
 להגלל מן היגיעה.

וזו שדרש המדרש, ואחכ תצוה את בני ישראל
 ויקחו אליך שמן זית זך כתי"ת למאור,
 וכאמור שבמאור התורה לריך יגיעה רבה, אלל
 לא כחית למנחות, כי אלל הפרנסה מועיל
 תפילה שיזכה להצו ערף לביתו צלי עורח
 ויגיעה, ולזה הסמיכו את הכחוצ תקרא ואנכי
 אענך, שכאשר תקרא ותתפלל אל השי"ת יענך
 מן השמים להגלל מן העמל והיגיעה, אמנם
 למעש"כ די"ך תכסוף, פי' דווקא צמעש ידך

צמשה ומתן, תכסוף
 על ידי תפילה, אלל
 בעמל ויגיעה הרי זה

ד עזר יש לומר צ
 כה"ד תקרו
 תכסוף.

וגראיה צקקס לצח
 הקנה ציח
 כח:) מודכ חמי לפי
 מיוצבי צית המדרש
 קרות, שאני משכים
 לדברי תורה וחס מנ
 עמל וחס עמלים, ו
 עמלים ואינס מקבל
 הלח כל שיעל מקבל

וי"ר צביאר הענין,
 צין העמלים
 עולם הזה, דוכה ח
 אם לא זכה האדם
 התורה כראוי להשי
 לאחר כל הלימוד ה
 ציון שישיב ועסק
 הרבה מאד על העכ
 מן השמים על כל
 התורה, כדאיתא צח
 אפילו אין צידו של
 אלל הוא יושב וקו
 תמנע, שבר תורה צ
 צפלא יועז ערך לימו
 אלל השעוה.

אולם לא כן כד
 הטולם הזה,
 שבר פעולתם אלל

רלא משה תצוה ברך

ואף אם עסקו ונחייגו צמלאכתם כפי יכולתם, ונאכזרו ולא גמרוהו, פטור צעל הצית מלשלת שכם, כמצואר צשולחן ערוך (חושן משפט סימן של"ד ס"ח). וזהו הכוונה אני עמ"ל ומקבל שכ"ר, פי' שצלימוד החורה מקבלים שכר על העמל גופא אף אם לא זכה להשיג את החורה כראוי, אבל הם עמלים ואינם מקבלים שכר, כי הם אינם מקבלים שכר על העמל גרידא, אלא אם כן גמרו את המלאכה.

וע"ל דרך זה אמרתי לפרש מאמר הכחוב (הכלים קיע ח) אשרי חמימי דרך הכוללים צחורה כ', והקשו המפרשים דיוחר היה ראוי לומר הלומדים חורה כ', אך לפי האמור צא הכחוב להשמיענו כי אף אלו שלא זכו להגיע לחכמה הראוי צהשגח וידיעת החורה, אלא שעוסקים ועמלים צה, ועדיין הם צחמנע הכליכה צעסק החורה, שכרם לא יקופח מן השמים על הכליכה והעמל גרידא, ולזה אמר אשרי חמימי דרך הכוליים צחורה כ', אף שלא הגיעו לחכמה הגרסה צלימוד החורה.

ובדחינה זו מצינו גם צפסוקי הפרשה, דכנה כחצ ח"ו אלה"כ ציינע לצ צפרשתן על הכחוב להעלות נר חמיד, וקשה למה אמר חמיד הו לא היה רק מערצ עד צוקר, וחירן על פי מה שכתב החוס' רי"ד (קידושין כג.) צעטס דאליטריך קרה למעט דאשה לא מחייבה למול צנה, והלא מצות מילה הוי מצות עשה שהצמן גרמא, דאין מלין אלא ציוס ולא צלילה, וחירן דאף על גב צמילת הצן יש לו זמן, מכל מקום האב שצורו הצורה להחעסק צמילת צנו, העסק ההוא אין לו זמן, שצין ציוס וצין צלילה יערח ויכין צרכי מילת צנו כל שמונת ימים, ואם כן חו לא הוי מצות עשה שהצמן גרמא, עכ"ד. וממנו נקח לענין מצות העלאת הגרות, כי גוף המצוה מוטל על הכהנים ויש לה זמן קצוב מערצ עד צוקר, אבל ההכנה להמצוה לערוח צגופס וממונס להציו זיחיס לכחשן ולהוציא שמן

צמשא ומחן, חכסוף לצחינה זו להגלל מן העמל על ידי החפילה, אבל ציגיעת החורה כל המרצה צעמל ויגיעה הרי זה משוכח.

ד עוד יש לומר צציואר המדרש, ואחכ חלוא, הו"ד חקרה ואנכי אענך למעשה ידוך חכסוף.

ונראה צהקדם לצאר חפילה רצי נחוייא צן הקנה צציואחו מציה המדרש (צרכות כה:): מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושצי ציה המדרש ולא שמת חלקי מיושצי קרנות, שאני משכים והם משכימום, אני משכים לדברי חורה והם משכימים לדברים צעלים, אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. ויש לדקדק על הלשון הם עמלים ואינם מקבלים שכר, ולכחורה הלא כל פועל מקבל שכר על פעולתו.

וי"ל צציואר הענין, כי צחמת מצינו חילוק גדול צין העמלים צחורה להעמלים צעצודה עולם הזה, דכנה אלא מצות חלמוד חורה אף אם לא זכה האדם לחכמה הגרסה להשיג את החורה כראוי להשכילה ולהצינה, ואפילו אם לאחר כל הלימוד העלה חרס צידו, מכל מקום כיון שיצט ועסק צחורה כפי השגחו, שכרו הרצה מחד על העסק והעמל גופא, ויקבל שכר מן השמים על כל חיבה וחיבה של לימוד החורה, כדאיתא צחנח דבי אליהו (זעטא פ"ב) אפילו אין צידו של אדם לא מקרע ולא משנה אלא הוא יושצ וקורא כל היום ואחוח לוטן חמנע, שכר חורה צידו. וכן אמרו חז"ל (הוצא צפלה יועץ ערך לימוד) אין הקצ"ה מונה הדפים אלא השעות.

אור"ם לא כן הדבר אלא העוסקים צעצודה העולם הזה, אשר הם אינם מקבלים שכר פעולתם אלא אם כן גמרו את מלאכתם,

ורכה, אבל צמשא ומחן על כן אמר חתי"ם י"ר, היינו דווקא אלא ז לא מלאת, אבל אין כייעתא הוא משמיה,

אנו למדים כי אף על כ' על האדם (צרהשיח לחם, מכל מקום מוטיל הקצ"ה ערף חוקו צלי צצוה"ק (צשלת דף יחיה לגצי קצ"ה על יומא על ידוי הווא ה"ק. חולם אלא עסק אדם אל השי"ח שיתן ל' עם כל זה עדיין קודשא צריך הוא צצי זה צצורייחא, ורק על י"ה של חורה, כחמרים ושמע ישראל (דצרים ל דברי חורה, כדאמר י חורה מחקיימין אלא שחאמר (צמדבר יע כי ימות צאוכל. וזהו שעל מאור החורה רצה, אבל לא כחית מוטיל חחינה וצקשה

ה חלוא את בני ישראל ח דך חתי"ם למא"ר, נלך יגיעה רצה, אבל אלא הפרנסה מוטיל ערף לציתו צלי עורה ז הכחוב חקרה ואנכי צפלל אל השי"ח יענוך העמל והיגיעה, חמנע פי' דווקא צמעשה יך

הזריזים מצד עצמם ורוצים לשמוע מאוד את דברי אלהים חיים, ולעשות שליחתו ככל אשר יצונו, כאשר כן עשו כבר בציונות הראשונה, שבשני בקרים הביאו כל הנצרך למשכן ויותר כמאמר חז"ל ^ט.

ויקחו אליך -

מעצמם לגודל ההשתוקקות לקיום המצות

ועל כן: ויקחו אליך, ולכאורה היה לו לומר ויתנוי אליך, ואמנם כי לגודל הפצם ותשוקתם אחר כוונת השמוע ומשמיע, לא ימתינו להיות בא אצלם הגבאי לביתם ויתנו לו, רק שהם יהיו לוקחים מעצמן להביא אליך, וגם יבחרו מבחר השמנים - שמן זית זך ומזוכך בשביל הידור מצוה, על צד היותר טוב, והכל בכדי להעלות נר - שיחא עולה להב השלחבת יפה יפה כלפידות אש, לרוב צלילות השמן, אשר לא כן יהיה אם היה השמן עכור ומעורב בפסולת, שמעכב המאור ומכבהו לפעמים.

ועוד יאמר: להעלות נר תמיד, כלומר הן לא לאורה אני צריך חייך רק לעלות נר על ידי זה נפמדייר טו, ז, פ"י שיהיה נר ה' נשמת אדם, אשר בהם עולה תמיד בלהבי שלחבת יה ומאירה תמיד על ידי מצוה זו, כי נרי בידך ונרך בידו כנוצר. וזה צריך תמיד, כי הקב"ה מחדש בכל עת מעשה בראשית וחינוח יב, ג, ואלמלא יצוייר העדר שפעו וחיותו מכל הנמצאים שבעולם, אף על רגע אחת היה כל העולם כלא היה והיה לאפס ואין, כאשר בארנו זה במקום אחר.

מאור ושמש -

ויקחו אליך שמן זית זך - התחברות לצדיקים גורמת להצדיק הכנעה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (כו, ג).

יש לדקדק, תיבת 'אלקי' הוא מיותר, שהיה לו לכתוב: ויקחו שמן זית וגוי' ויש לפרש, שהתורה מרמזת לנו התועלת שיש בחברת

יט, ראה מדרש תנחומא פקודי יא; במדבר' יב, טז: "בשעה שכא משה ואמר לישראל, קחו מאתכם תרומה (שמות לח, ט), שמחו שמחה גדולה והביאו הנדבה כשפתה וכוונתה. ראה מה כתוב, ויבאו האנשים על הנשים (שם שם, כב), שהיו דוחקין זה על זה, שבאין האנשים והנשים בערובי' ומביאין הנדבה, שנאמר, וכל אשה חכמה

הצדיקים, שיש תועלת להצדיק מאותם בני אדם הבאים אצלו לשמוע ממנו תורה ועצות לעבודת הבורא ב"ה, דהנה בוודאי כשבאים בני אדם להצדיק לדרוש ולחקור אחר עצות לעבודת ה', בוודאי באים בהכנעה גדולה ובשברון לב גדול, על כן באתערותא זו מביאים בלב הצדיק גם כן הכנעה גדולה בלב, וגם לבו נשבר בקרבו כמחשב בלבו איך באו אלי אנשים כשרים וצדיקים לשמוע עצות לנפשם איך לעבוד ה', ואני בעצמי צריך לשמוע וליתן עצות לנפשי, כי איני יודע איך לעבוד ה' באמת, וממילא נשבר לבו בקרבו על ידי זה, וזהו הכנעה יתירה בא לו מחמת אלו בני אדם אשר באו בהכנעה אצלו - הגם שדרכו של הצדיק להיות תמיד לבו נשבר, אף על פי כן כשבאים בני אדם יראים ושלימים אצלו משבר לבו יותר ויותר.

וזהו: ויקחו אליך שמן זית, רצ"ל שיקחו אליך מדריגה זו שתבוא, שתהיה נשבר ויהיה לך מרירות גדול על עוונות ועל החסרונות שלך, כמו שאמר ועיובין יח, ב, סנהדרין קח, ג, שיהיה מרורים כזית, כי זית טבעו מר מאוד, כן תגרום לך חברת הצדיקים שתתמרמר מאוד בלב נשבר. וזהו: כתית, רצ"ל שתהיה משובר ודכאי לבב ונכנע גדול - למאור - לקבל המאור העליון, להעלות נר תמיד, כשהאדם הוא בהכנעה אוי יוכל לעלות נרות ויחודים תמיד, ולעלות נשמות בני ישראל לקרבם להבורא ב"ה ובי"ש.

דגל מחנה אפרים -

ויקחו אליך - יראה מהצדיק כאמצעי ליראה ודביקות בהש"ת

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (כו, ג).

שורש העצה היא, כשאתה רוצה לדבר ולייחד את בני ישראל לאביהם שבשמים, אוי: ויקחו אליך, צריך אתה למשכס בדברים אליך - להיות נמשכים אחריך, ואז תוכל לתקן ולדבקן אליך.

לכ וגוי' (שם שם, כח), לשני בקרים הביאו הכל. וכן כתוב, והמלאכה היתה רים וגוי' (שם לו, ז), ויאמר אל משה לאמר מריבים העם להביא (שם שם, ח), להודיעך כמה נודדו ישראל במלאכת המשכן. וראה עוד תנחומא תרומה ד; נשא כז; ראה ה; שמורי' מא, ב; שם נא, ב; במדבר' א, י; מדרש שו"ש תהלים קא.

יו"ח ק"ו מכתב אור הגנוז קריג דזכא

וזהו: את ה' אלקיך תירא (דברים י, כ) לרבות התלמידי חכמים (פסחים כב, ג), כי כשירא את ה' ומאמין בו, אז הוא דבוק ביראת התלמיד חכם, והתלמיד חכם בהתדבקו ביראת השם, מדבק עמו כל היראות אמיתיות והנמשכים אחריו. ושורש זה אמר א"י זללח"ה אין [יראה] לגבי משה מלמא זוטרתא היא וברכות לו, ג, ופשוט פשהם יראים ממשא אוי היראה מלמא זוטרתא, כי משה היה מדבק ביראה הפנימית על ידי התדבקם בו, כך נראי לי דבריו.

דעת משה -

ויקחו אליך שמן זית - הצדיק ישפיע חכמה לבני ישראל

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (כו, ג).

יבואר כי שמן מורה על החכמה כמאמר חז"ל (מנחות פ, ח) במקום שהשמן מצוי חכמה מצויה, דהנה יש בתוך עם בני ישראל אשר אור החכמה העליונה נוסחה בהם, אמנם איננו יכול ליתן עצות בנפשו ולהתנהג בה לעבוד את הבורא ב"ה, לזה צוה הקב"ה למשה שהוא בחי' הדעת ונחמיק חייב רכא, א, ואתפשוטא דמשה בכל דרא ותקיינו סט, קיד, א, וכל צדיק דדורו הוא בחי' משה [ראה שער חננולים הקדמה ג, וצוה ד': ויקחו אליך שמן, שיקחו אליך החכמה, דהיינו להצדיק שהוא יורהו בדרך זו וילך.

כתית למאור - ענוה

אמנם פן ואולי לא יתחזק האיש בעצמו במעוזה ללכת בדרכי השם, כי יסמוך על הצדיק באשר הוא מצווה ועומד על הדבר הזה להעלותו ולנהלו, לכן אמר הכתוב: כתית למאור, שצריך האיש הלזה אשר אין ביכולתו לעבוד מעצמו עבודת הקודש כי אם בסיוע הצדיק, צריך להיות, כתית - בלב, כתוש ונשבר על שאינו יכול מעצמו להאיר וכני"ל, וזהו כתית למאור.

"כתית למאור ולא למנחות" - הענוה והשפלות רק להתחזקות ולא לעצבות

ופירש"י ז"ל כתית למאור ולא כתית למנחות (מנחות פו, א), נראה שרש"י הקדוש רימז לנו בדברי קדשו, כאשר מחויב האיש הלו להיות כתית ונשבר כני"ל, פן יפול חלילה לעצבות

וישאר מונח בעצבותו במקום אחד, לכך אמר רש"י ז"ל כתית למאור, מה שהוחרתך להיות כתית הוא רק למאור, שתאיר על ידי זה שתקבע בלבבך על זה כני"ל, ותראה לתקן מעשיך שתוכל להאיר גם כן מעצמך, ולא כתית למנחות - מלשון מונח, שתהיה חלילה נשאר מונח בעצבות זאת אינך רשאי, כי אם תתחזק במעוזה להיות מוסיף והולך מעלה מעלה אמן.

אנרא דכנה -

כתית למאור להעלות נר תמיד - לימוד התורה העצה היחידה לקיום הדביקות

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד (כו, ג).

ויש לפרש, דהנה ידוע דהמנורה רמז לתורה (ראה ביב כה, ג), ובא הכתוב להזהיר ברמז בכאן על לימוד התורה, והוא לכל יאמר האדם למה לי לעסוק בתורה ביום ובלילה, הלא עיקר התכלית הוא הדביקות בחיי החיים אין סוף ב"ה, על כן אדבק את מחשבתי במחשבות שכליות ובגדלות הבורא ברוך הוא, ויספיק לי במקום לימוד התורה, וכבר שמענו בענייני רבים וכן שלמים שגו בזה.

אבל באמת קבלנו מרבתינו הקדושים, כי גם לבעלי השכל חזק הדבקים בהש"י בשכלם, אם לא יכתתו גופם ויחדדו שכלם במתק אור התורה להסיר קמשינו השכל על ידי חידוד התורה, לא תתקיים הדביקות וסופה בטלה, כי במשך הזמן בלא תורה יתמשך השכל חיי' אחר החומר. וכתב הרב בתניא וליקוטי אמרים סוף פרק ג) הרי זה זומה למי שיושב במים עד צווארו וצועק תנו לי מים כי צמאתי, והבן כי עת לקצר.

וידוע דבחי' הדעת והדביקות שבאים הישראלי נקי בשם 'ימשה', דהוא בחי' כללות הדעת המשפיע לישראל נוחמיק חייב רכא, א, ועמם הוא בכל דור להשפיע להם בחי' הדעת - הוא השכל האמיתי המקושר בדביקות באין סוף ב"ה [ראה וליקוטי תורה" פרשת שמות ד"ח וירא ה'; שער חננולים הקדמה ג, ד'ע"ת הוא לשון התקשרות מלשון [בראשית ד, כח] וידע אדם, וזה יאמר: 'ואתה' ר"ל בחינתך בחי' הדעת הנעלם, ולכן נעלם גם כן בפרשה זו שם משה - שהוא סוד הדעת הנעלם המתעלם בכל איש הישראלי בבחי' הגלות, בעת 'תצוה', ר"ל תחבר את בני ישראל (מלשון צוואה, ראה ביב כה, א;